

Д 84

V. DUTSMAN

TELEKEJ ALBATЬНЫ
ARAZЬNDAGЬ AAЬ-LA
MOPR-дын ZADACAZЬ

3350
Δ 84.

V. DUTSMAN

TELEKEJ ALBATHYN ARAZYNDAGY
AAJY-LA MOPR-dың ZADACAZY

42.
244410

СЫРҚАҒЕВ І. А.-ла ЕДОКОВ І. І. көcyргенде

1-кы тема. Телекеј алватънынъ аразындагы аажь-ла МОРР-дынъ задациязъ

Кирее куусьн—1 час

Seminarda yuredu iş—3 час

Аидьнаң војь ууренир иштейр iş—6 час

БАШТАРКЪ КУУСЪННЫНЪ ПРОГРАММАЗЪ

Телекејдеги економическij къзалаң ле кризис-ле капитализманънъ относитель'ној стабилизациянънъ ись. Капитал ороондордо җаткан пролетарлар ла кол-кыци-ле җаткан крест'јандардынъ тырегенi. Капиталист ороондо-ио колониялар-ды ла о'то колонияларды топор тургань. Империялисттердинъ лагеринде җөпкө кирішеј кыргычъыр, җуу җаар савыльр, вастр. телекејдинъ imperialisticeskij җуузън ваштаарга кекенир тургань. Еки системанънъ тартъзуу-ла, совет-со-јузка удара волор интервентсиянънъ җеткири. Класс тартъзуудынъ тыңыр тургань-ла фашисттердинъ өзими. Фашизм ла актардынъ террорь.

МОРР-дынъ кереги фашизм ла актардынъ террорь ла классовъј җаргы кереги ле тартъзарь ла политзаключоньларды корулаарь. МОРР революция керегинде турузър тургандарга волыш. Сотсиал-демократия буржуазияга актардынъ террорьна волышту. МОРР сотсиал фашистар неге веренир турганьнъ җарт көргызер учурлу МОРР-дынъ аидьнда кол-кыци ле җаткан алватъ ортозында өткырет изи. Актардынъ террорь колониял'ныј орто колониял'ныј ороондордо МОРР-дынъ задациязъ. Ишти аськ җаргык иштейри учун. Ишти җартар ајдар керегинде политемигрантарга. ССРС-ть җуулара, онынъ җеткири ондо МОРР-дынъ изи. МОРР-дынъ интернационалныј пролетар выдун тыңдарь ла ССРС-ть корулаарь.

ТСЕЛЕВОЈ УСТАНОВКАЗЪ

Алватъ ортозындагы җурум-җадьнынъ аажь ла МОРР-дынъ задациязъ деп сурактынъ учурь тындыр аажьла волыр җат.

1. Телекејдеги економическij къзалаңнынъ базалыр, көндыгур турганьнаң илаң, оны ууренир тургандарга империализманънъ җөпкө кирішезининъ капитализманънъ относитель'ној стабилизациянънъ исьндагы өјдө оноң ары җаапар, кыргычъыр турганьнъ билер аларь волыр җат.

2. Фашизманынъ сотсиалныј җузин ле сотсиал фашисттердинъ мекеленир-савьпыр турган җыстерин көргызер.

3. Фашисттердинъ җоксыл кырк-җандарынъ тыштына сыгарыр, ак террор ло тартъзар, колонияларда ла ортоколонияларда буржуяларга кыстадыр, революция учун тартъзыр җаткандарга волыш верер МОРР изининъ аажьн, задациязън формазън, методын җартар ајдыр верер.

4. Кол кыци ле җаткандардынъ интернационал'ныј керекти, империалисттердинъ ССРС-ть таварарынаң корыр турган МОРР изининъ аажьн, задациязън җартар билер учурлу.

I. Telekejdegi ekonomiceskij kызalan-la kapitalizmanьn otnositelnoj stabilizatsijanьn ucь

Ekonomiceskij kызalanьn krizistin tam arь terezip turganь.

Kapitalist oroоньnda ekonomiceskij kызalanь volgobь vezinci cьbь vaštaldь. Kapitalist xozjajstvoьnь yrelip—çajradьlarь toktovoj çat. 1933 cьlda çaskьda-la çajьda promьšlennostьnь kezik velygkteriniң izi çarapьp, tьnpьp turganьnьn aajь, ol ç u u k e r e g i n d e g i p r o m ь š l e n n o s t ь n ь p r o d u k t s l j a z ь n t ь ŋ t k a n ь n a ŋ u l a m v o l g o n u c u n , b i r d e e m e š k u v u l v a d ь . P r o i z v o d s t v o ь n ь n e - l e k e r e g i n v y d y r i p t u r g a n p r o m ь š l e n n o s t ь n ь t e s v e l y k t e i k ь s k a r ь p b r a a t . S A S Š - t a , G e r m a n i j a d a , F r a n t s i j a d a , A n g l i j a d a l a J a p o n d o , m a š i n a i š t e e r p r o m ь š l e n n o s t ь n ь p r o d u k t s i j a n ь n v a a z ь , 1 9 3 2 c ь l d ь n ç a r ь m c ь l d a g ь z ь n a ŋ k e r e , 1 9 3 3 c ь l d a v a š t a p k ь 6 a j l a r d ь j ь 2 7 % ç a v ь z a g a n . Ç a ŋ ç a z a l (s t r o j k o) a j d a r ь ç o k t o k t o g o n a a j l u . Ç e e z e n i g r a n d ь a z ь r a r ь v a z a t o k t o g o n . K ь z a l a n v o l ь p t u r g a n c ь l d a r d a , A n g l i j a d a n - l a S A S Š - t a n , ç e e z e n i e s k e o r o o n d o r g o t a r t ь p t u r g a n ь n ь n ç a v ь z a p t u r g a n ь n , m ь n a ŋ a r ь g ь t s i f r a l a r k e r g y z i p ç a t (a l ь n s a l k . m l n - l o ; t a b l i t s a n ь k e r) .

Çьldarь	Anglijadan	SASS-tan
1928	1480	2120
1930	1090	2090
1931	460	520
1932	290	60

1933 cьlda SASS, Frantsija, Belgija, Gollandija, vaza Švejtsarija çeезeni eske oroondorgo tartarьp, sraңaj toktodьp salgandar.

Kapitalist oroondordogь vastra alvatь xozjajstvozьp, kызalanь çaap yreerine çetirip saldь. Kызalanь volgon tьrt cьldьn turkunьna, kapitalist oroondorьndagь alvatь kirelteziniң çogolьp—astaganьp, vodop cottogon aajьnca kьr^er volzo, 200 milliard dollarga çuuk volьp çat. Bastra oroondordogь imperialist çuuzьna cьkan cьgьmь, vaza ol ok krezi volgon. Bu tsifralar kapitalist vaškaruunьn çьdьp, çirip vraatkanьp, cьp—cikezin ker-gyzip çat.

Kызalanьn vaštarkь 4 çьldarьnda, kapitalist oroondorь 30—40 çьldardьn turkunьna kuçyrenip, taap, vudyrip aiganьp çogoltьp salgan. 1932 cьldьn ucьnda SASS coj ištep alarьnьn kereginde 42 çьlga ojto kajra, teskeerl taštalgandar Anglija—76 çьlga, Germanija—45 çьlga, vastra kapitalist oroondorь—34 çьlga. Bolot ištep alarьna: SASS—29 çьlga, Anglija—35 çьlga, Germanija—38 çьlga, vastra kapitalist oroondorь—26 çьlga teskeerilep çana tyštiler. Taš kьmyr ištep alarьna; SASS—31 çьlga, Anglija—29 çьlga, Germanija—34 çьlga, vastra kapitalist oroondorь—27 çьlda teskeerilep çandьra tyštiler. Kьb^endi kerekke çaradarьna: SASS—24 çьlga, Anglija—61 çьlga, Germanija—34 çьlga teskeeri-

лер туштилер. Бастра ороондордогь садуу, кызалаппың алдындагь, калгансы 1928 җылдан көрө, сугreen җавьзар, 1932 җылда 40%⁰, тескеерилер җавьзагань җарт вольр җат.

Бастра капиталист ороондорьн kapsap алган економическij кызалаппың тереңин җарт көргюзип, җартар җат, капиталист государсволордо, акса системазының выткыл җајрадылгань ол вольр җат, оноң улам кезектеј ороондордың ортозында акса (валжута) керегинде тартьзуу там тереңип туру.

Ғиудан озо акса ваазьның җавьзавая тургань алтыннаң улам волгон. Алтын монеттер казы-ла җерде тудуу җокко ајланьзыр, җырип турган, саазьн акчаларды кату курс-ла алтын аксага җеңил тольр тургандар. Кезик ороондордогь акса единитсаларының ортозында җаантајьн тыңејлејип турар, кату аайь бар вольр турган; 1 англискij фунт американың 5 долларьна, германның 20 марказына, 25 франкаа тыңејлејип турган.

Ғе imperialistардың җиузы албаты ортозындагь капитализманьн акса-системазын коскор салды. Валжутаның ваазь җавьзар турган. Агь-вери җырип турган алтын җылыган. Бастра орооньн економическij кызалапы акса-ның ваазьн оноң агь тызырды. Акса системазының җавьзар—во зогонь, емдиги өјдөги капитализманьн бастра усурьндагь, кызалаппың тереңи вольр тургань деп, җарт көргузуузи вольр җат. Кызалаппың, озо капиталист ороондордың көр савазы, ваазь җавьзавас валжуталу волгон болзо, емдиги өјдө деже Францсija ла, җаан емес государстволор Ғвејцария, Голландия, оноң до өскө-лөри, ем—тура алтын валжутаның җоголтконь җок тутканса.

Капиталист ороондорь акса-ның ваазьн тышкенин тuzаланарга турулар, оның олор ороон тыштьндагь садуу усун тартьзар җепсел едип аларьна куҗыренип җадылар. Ол тартьзу аңадала Англия ла SASS-тын ортозында вольр җат. Акса-ның ваазь тызип җат, иш-җалы саазьнда сийген болзо, eski ле ордьнда туруп җат, җе, сынына келзе, ишмекчилер җалын асыр җат. Иш-җал аксазын җавьзатканьнаң улум капиталистар војлорьның астамьн җаанадыр җат. Астамьн җаанатканьнаң улам капиталистерге, олорды өскө ороондорго садыр турган товарьның ваазьн җавьзадарга келизип җат, оны-ла олор гран агь җанында җадыр, саду едип турган улустарьн (конку-ренттерин), җеңер аргазь вольр җат. Темдектегеzin, Англия SASS-ла тартьзыр турганда, ондың кайрал-ла тuzаланган, доллардың курсь 1933 җылга җет-те җавьзавая век турган. Калгансы усьнда SASS тартьзуу керегинде ook җепсел ле тuzаланар волгон, доллардың ваазьн җавьзадарга. Емди американың долларь англискij фунттаң төмөн җавьзар тышкен SASS, Англияның вольр, оны-ок мытык җепсели ле, согьр тоқпоктој—верди. Анајдарда капиталист ороондорьның ортозында валжутаның җаан тартьзуу вольр җат. 1933 җылда јун ајда Англияның ғылтуунда җиуип алган Лондондогь конферентсийазь, капиталист ваҗкаруун там агь уер—визьр турган тыбекты тартьзуудь җок едерге җөптөштирери волыш волвој салды. Бастра фронттордо җызын ер-җол ла тартьзуу көндыгип җат. Валжутаның җиузы бастра ороондордың садуун визип, кызалапы там тереңидип, imperialistиң онсо кылыш җөптөрин там агь каршууландьгыр җат.

Kapital oroondordo proletarlar-la kol kyci—le çatkan krest'jandardın tyregeni

Mirovoj ekonomiceskij kыzalanın uury işmekci le krestjandardın çardına—tyzip çat. İş çoktordın ceryuzi 50 mln. çetre өskөн. İş çok ulustың көбизи kapitalist ceryuziniң rezervь volьp, syreen көp „kerek çok cery ulus volьp, oјto çana işke kelgilebes. Emdi tura kapitalist oroondorında, imperialist çuuzыnda мытык tudunьp turgan ceryden, iş çok ulus көp volьp çat. Produktalardың belen varь syreen көp-tө volzo, kapitalisterge ol produktalardь çavьs vaaga sadarga astamь çok volьp çat, onоң ulam acana tekşi çajылган neme volьp turu. Baanь өрө көdyrer kereginde kapitalister veleter, çuup алганьп угер, çok edip çadьlar. Amerikada parovoztordың peckelerin vuudaj la одьpьp çat, ondo ok bu çuukta 6 mln. cockolorдь çerge көmip salган, Braziliјada çыldың çuup алган 60 % 16 mln taar kofeni өrtөp salган, Argentinada 30 mun тып maldь өltyrip, çok edip salган, Ispanijada tudup алган sardin деп valьkты çok edip çadьlar, Danijada etti kulur edip kuvultьp, cockolor aзыrap çadьlar, onоң do өskezi var Million toolu kol kyci le çatkandardың çokсыrap, tyrep, aştap turganьпаң kыzalaң la „tartьzьp“ turgan syreen korkuştu faktalar—kapitalist vaşkaruu neme volvozьn la akcadaң tyreerin (bankrotstvo) çart bildirtip çat.

Tyregeni le kackьndaary iş çok ulustың otrozыnda tarkap, çaanap çat. Olordың kezigi ljumpen—proletarlarga tendezip, vanditterdin şajkalatьnың ordып toltьpьp çat (ancadala Amerikada), faşisterdin şurmovoј otгjadtaына varьp, çonьnың kalgancь uluzь volьp çat. Çe kezikterinde iş çok kelegi sagьzьn omok edip, tyregen kapitalisterdin vaşkaruu la ucьna çetre tartьzaryн тыпьдыp, өрө көdyrip çat.

Kыzalaң iş çoktordың 50 mln. toolu armijazьn vudyrgen. Ol kыzalaң işte-de artьp kalgan ulustың çadьnың syreen tutatkan. Кыzalaң çыldarda çal—akcalary onоң arь çavьzagan: Germanijada—20 prots-ke, SASS—28 prots.,—Polşada—40 prots-ke, Japonijada—60 prots.-onоң-doary. K e z e k t e j iş-çogь syreen çajылган, işmekciler nedeleni tuduş iştevej, medelezinde 2—3-le kyn iştep çadьlar. Çavьs Germanijada onдыј kavorto işty ulustar kanca—kanca million toolu volьp, cotolьp çat. Išten cьgarar деп korkudьp, kapitalizm iştep алган akca—çalьп çavьzadarьпаң өskө, işmekcilerdi, olordың iştep vudyrgeni өрө көdyryzin деп, olordь kiceep, var kyci le iştezin деп albadap çadьlar. Onдыј işten ulam kыzalaң çыldarda SASS-ta iştep vudyreri 24 protsentke өрө көdyrilgen, Germanijada—25 protsentke, onоң do arь.

Işmekci klasstың toro lo orto toro çadьnь өleriniң özymiн syreen çaanadyр çat. Prussijada 1932 çыldagь өlym 1931 çыldagьzьпаң көрө 22,7 protsentke өskөн. Ol ok өјdө biste SSRS-ta çurt ulustың өleri 1903 çылдан ala 31 protsentke çavьzagan.

Kыzalaң kol kyci le çatkan krest'jan ulustь syreen çaan kyci-le sogьp tutatkan. Çurt—hozjajstvonьn kыzalaңь fermerlerdi le krest'jan ulustь tyredip çat, çurt hozjajstvonьn iş vudyrer kycin vuzup çat. Ol ok өјdө vastra kapitalist oroondorь aştьn көөvinen tumalanьp çat. SASS ta

çer keregin başkarıp turgan ministrdin volьşcьзь Goguellanьң sözi le „vastra telekejde vuudaj aş syrekej көртөгөн, оның артыгы 640 mln. visselge çedip çat, ol aştıң kavortozь Amerikanьjь volьp çat“. Aştıң ol arтыгып astadar kereginde SASS-тың başkarıu vuudajdy çañs-la өртөр turgan emes, 1934—1935 ç. vuudaj aş cacarып astatsьп деп fermerlerge çakьlta vergen, оның usun olorgo çal akca төлөөr etken.

Krestjandardьң çurt-xozjajstvozьпньң төлөөr алымь syreen өскөн. SASS-ta krestjandardьң алымь 5 mlrd dollar volьp çat, Germanijada—3 mlrdтан өрө, Japonijada—24 mlrd, onоң do arь. Germanijada provintsija-lar var, ondo vastra çoktulardьң la otto çatkandardьң hozjajstvozьп 25—30 prots torgalar, алым usun sadьp çat Kьzalaң volьp turgan 4 çьldьң turkьпна krestjan ulustьң 600 muң gektar çerin satкьлар ijgender.

Kapitalist oroondordo çoktu la otto çatkan krestjandar kanajьp çadьp çat? Japonijanь alaldar. Japonньң „Osaka majnitsi“ деп gazedi тьnajda vicip çat:

„Gifu prefekturada krestjandar çer çañьrtьp turatan ristьң kavagazь la kursagьп azranarьна çetkender. Ol kursakтың korоньпаң өlgөнin temdektegeni көр volьp çat. Көр okruglarda krestjandar agaştьп vyрin kajuadьp, оны la kursagьп azranьp çadь lar. Көргөп kiziniң sözi aajьпна prefekturada bir канca agaşlar çalьrak çok artьp kalğandar, onоң ulam көр toolu agaştar kurgap-өлөрinөн de maat çok“.

Germanijada onдыj ok neme volьp çat. Çer keregin başkarıp turgan ministerstvonьң 1933 çьlda cьgargan „Germannьң çurt-xozjajstvozь“ деп svornikte kьcььp çadьbьs.

„...Kezik okruglarda çir nemeniң artkan-kalğань vozop varvazьп деп korkungьлар çadьлар. Onдыj sezimikty okrugtar Tjurin-gijanьң la Ejxsfel'dtiң völyginiң көvizi volьp çat. Onдыj ok oblastar Saksonijda, Braunşvejgte, Angal'tta, Gartsta onоң do өskө çerlerde var volьp çat. Çerdi çarandьvas volzo, krest'jan ulustьң çañs la ekonomiceskij çañьпаң tyreer emes деп korkorgo kerek volьp çat. Byдьп oblastar ulus çok volьp varar çetkerge bis көzivisti vөktөvөs (çumvas) kerek!

Kapitalizm ondor million toolu işmekcilerdi çañs la acanadaң өlөрine veleter turgan emes, çe ol krest'jan ulustь tyredip çat. Krest'janın vöjьпньң kyci aajьпна işteer ep-çolьп taraj çat. Ol iş çok volьp çat. İşmekcilerge tydej million toolu krest'jandardь aştаң өlөр өlymge çuuktadьp salğandar.

Kolonijalardь la ortokolonijalardь tonogonь

Kapitalizmanьң tereңzigen ekonomiceskij kьzalaңь kolonijalardь la vijlep turgan talalardь eksploatirovat (kuldanьp) ederin тыңдыp çat. Imperialist lagerinde sadu eder rьnogь kicyyrip turgань kereginde, cij tovar, telekejdi imperializmanьң çaan acap çutpalарь ylezip alar kereginde tartьzu volьp çat. Ol sogьştьң ancadala temdektelip turgань Kitaj volьp çat. Imperialistardьң ortozynda Kitajdy ylezip alar kereginde syreen kurc

tartъzu volъp at. Japonija Kitajdъn erinde ulakalaь eki ыл volдъ. Ol Manczurijaь, Kitajdъn Zexе Сахар деп provintsijalarъn алган, онон арь Kitajdъn кунтундик talazъn аларга веетенip at. Anglijанъn imperialisteri Kitajdъn кун туштик талаа тarta кун сьгьш талазъндaгь Guандунu, Гуанси le Futsжанu деп provintsijalarъna умзаньp at. Ol Tивetti алала, Kitajdъn Сьсуан деп provintsijazъn аларга веетенip турu. Ol ок өждө англианъn la японнъn imperialisteri SSRS тьn граньна уук Синтсзжан деп provintsijada туьмен вазаръn велетep адьлар. Американъn imperialisteri Сан-кай-ши-ниң вакаруун воьлорънъn өвине кижdirip аларъна куьyренip, Kitajдъn темir олдъn la vozдушнъn транспортъ коьна аларга куундyлер. Франсузстың imperialisteri Kitajдъn кунтуштик talazъна муланьp at, ol тала франсузстың Indokitaj деп колониязъ la grandаръ аңьs volъp at. Kitajдъn алватъзъ аңьs la тоноосъ imperialisterдин коьна тузур, тонодъp турган емес, е воьлорънъn кара сагъшту, korkунcaак бурзуьларънъn, Сан-кай-ши ватаган улузъна каршу edip, садъp турган generalдаръnada тонодъp at. Оньн усун Kitajдъn кьзыл ceryзи ваstra талаьн колкyctyлериниң акшъ көгyр, суур турган шьltуунда, калу Сан-кай-шиниң Kitajдъn совет-райондоръn аларга алтъ катар уулар келгенин oьто кайра салган. Imperialistтердин колонияларда eези volъp eeler турганъn „Саьна Уикли Rev'ju“ деп американъn зурналъ арт көргyzip at. Ol stat'яда Япондордъn Манчурияда „рай“ вyдыргенин вicip at. Бу аьдьлганьнда бир konkurent, вазa бир konkurentке огьп етирерге куьyренip турганъ, вicipениниң сьпъn бир де емеш авьзатрай at.

„Япондор араайдан, е алваданьp yлди le өлтyгyр, opium la korондор, Манчурияда „рай“ вyдырп турганъn зурнал вicipat. 1931 . sent'явр аьдъn 18-ci кунинең ватар, Mukдendi оккупация etkenинең ала, Kitajдъn алватъзъn korkudарга, Японija Манчурияда бир де кизи артъспай өлтyрер деп политика өткyрп at. Японнъn militaristarънъn темirdij кату кььпънаң Манчуриядагь kitajлардъn yруу ми японнъn soldадънъn сyгyлдaганънаң арталъp at, олордъn yрумин иьттердин yруминең де ваалу водовой адьлар. Япондордъn yь улустардъ алвадааръ кунуң-сайн la өлөр керек volъp at. Бир емеш le кььзар volзо, японets ол ок таръьн өлтyрп салат.

Япондордъn шпиондоръ ваstra Манчурияда көптөp таркагьлар at. Японнъn шпиондоръ kitaj кижimin кижip алъp пароходтордо, темir олдо yрглеp адьлар. Шьлар турган кизип ereендy көрyнп, суракка кууни-кyци ок каруун берп турган volзо, ондъь кизип япондор кььнагьлар at: вазьна кайнар турган сару urup at, ilmекке ilele, камсьлар at, темir клеткеe вөктөp at, ондо ондъь кизи торолор, өлп at, иьттерге идирерге татар at, өртөp, емеze tyryge көмгилеp at.

Beьpinde кунтундик talazънъn кун сьгьш тала тarta алватъ ассоциациянъn уур алган сьндьк тоозъ-la япондор Манчурияда 1931 . sent'явр аьдъn 18-ci кунинең ала, 1932 . усьна етре 58390 кизи өлтyргендер. Бу тоого кйрп турганъ амьр ат кан урт улузъ 12 муң

soldattar 20 mun, 26 munga çuuk [dobrovolets ulustar, 390 politsej-skipler“.

Indijada kol kyçi-le çatkan krest'jandardıñ çyrymi onıñ do artık emes. „Bombey kroniki“ dep gazette çarlagan Indijskij natsional'nyj kongresstin burulap turguskan akıtınañ bir faktı temektep kereñder:

„Gonda dep okrugta, Barnapui dep deremnede pomeşcikterdin kuldarı maj ajdıñ baştarık kyninde deremneni kurcajla, krest'jandarda arendanıñ çalıñ turguzala tölözin dep nekegender. Krest'jandar eki nedele stok verzin dep suragandar, çe olordı sokılagandar, 23 kizini arestovat' etkilengender. Ucyni kyninde ol ok deremnege vaza çañdañ tavargandar, pomestijadañ ol tušta 250 kizi toolu otrjad kelgen. Deremneniñ vastra çurt uluzıñ, er kizi volzıñ, yj kizi volzıñ tudup alala, çılanastajla sokılagandar; yj ulustardı albadagandar. Bastra azıñ vlaap alala, çenil vaaga satkılar ijgender.

Indija çerinde çatkan krest'jan ulustardı, olordı anglijskij burzujlarla indijskij pomeşcikter syreen katulap, kuldanıp turganıñ ulam ölyp turganıñ, ol ok gazetteñ alıp, çarlap turganıñ kereñder:

„Bengalijada Dzutovıj rajondor aşı-kursaktan torolop çadılar. Kıp deremnelerde ulustıñ tekşı ölyp turganıñ vildirtip çat. Mejmensin'gede ulustar 3—4 kynnen kursak çibej çadılar, öleñ-le, vaza surrogat la kursağıñ azrañıp çat, kıp çerlerde ol do çok. Ac-toro ulustar çadıp, ölerin sakıp çadılar...

Arendnyj çaldı la nalogtı çuur tuzunda katulaganıñ, sıdap volvozıñ, Kelatadañ 40 muñ toolu krest'jandar kaskılagandar...

Assamda acanala la çedikpezi vijlep çat. Oncolo çerlerden krest'jandardıñ tyrep, kınalıp turgandarıñ uguzıp çat. Çurt alvatı muñ la Bamgara la Dvodzi dep gorodtorgo çuulğılap çat, samtar kijimdy çyrip, tilengilep çat, kızı kanca-kanca kynderge „kursak çibej çat“.

Imperialisterdin lagerinde çepke kirişpej kырcurıızıp, çuu çaar savыльп turganı, vastra telekejdin imperialisticskij çuuzıñ kezedyzi.

Imperialisticsij çuuzı baştalğan la ucural volıp, kapitalizmanıñ vastra kызalanı baştalğan өjde, vastra telekejdin ekonomiceskij kызalanıñ тыңыр—kырcurıп turganı, çepke kirişpezin tam terezidip, kapitalizmanı çara tartarıña çede verdi. Bastra telekejdin ekonomiceskij kызalanı imperializmanıñ vastra kызalanı terezidip, tam kырcurııştırıp çat. Ol kызalanı kapitalist xozjajstvozıñ bir edip, vekter turganıñ yze sogıp buskan. Çe kapitalist xozjajstvozıñ, ekonomikazıñ yrelip, vizulğanıñ, kызalanıñ tonojton ijdezi toktovoj çat. İKKI-nin XII-ci plenumı onı sьñıca çartap, munajda ajtkan „kapitalizmanıñ otnositel'noj stabilizatsi jazıñ usı voldı dep“. Onojıp onıñ temdektegeni çaan politiceskij ucır volıp çat. Kapitalist telekeji 1924—1928 çyldagı tuzunda arı—veri çajılarınıñ toktodınarıñ çogoltıp turgan dep ajdılganı volıp çat (otno-

sitel'nyj stabilizatsijanyn eji). Kapitalizmanyn ekonomiceskij, tş çanndagь politika la ic çanndagь klassovo—revoljutsionnyj çyryminde tereь kubulga vaştalgan, onь IKKI-nin XII plenumьna çartaarga pravo verilgen, ol öskörilgen çyrym „klass ortodologosudarstvo ortodo çaan tartьzuu voloryna, çanь çuuga la revoljutsijaga көсөрин ucurlap çat“.

Bastra telekejdiь ekonomiceskij kьzalanь kapitalizmanyn otnositel'noj stabilizatsijazьnyь ekonomiceskij fundamentьn vuskan. Kapitalizmanyn tş çanndagь politiceskij çyryminin çөpkө kirişpeziniь kьrcurьp turganь imperialist talalarьnyь ortozьnda çөpkө kirişpezi, onon arь tam tereьzip, vaştapкь tös çөpkө kirişpezi—Anglija la Severnyj Amerikanyn Sojedinennыj Ştatarьnyь ortozьnda telekejdi vijleri ucun tartьzuuzьnyь kьrcurьp turganь volьp çat. Ekonomiceskij çuu tam tьңьp, özip çat. Anglija la SASS-tyь ortozьnda akca—valjutanyь çuuzь tьңьp—kenip çat, ol çuuga evropejskij gosudarstvolor bir eveşten çaktalyzьp çat, onь Londondogь ekonomiceskij konferentsijazь çart көrgysken Akca—valjutanyь çuuzь la koştoj sadu çuuzь volьp çat. Amerikanyn kyn tyştık talalarьn vaktьp arь kereginde Anglo-amerikanyn tartьzuu 1932 çьlda Amerikanyn kyn tyştık talalarьnyь ortozьnda acьk çuu volo vergen (Bolivija la Urugvaj, Peru la Kolumbija).

Bastra versal'skij sistemanyn kьzalanь tam la kurьp turu. Germanijadagь faşist diktaturazьnyь udurum çenyzi Versal'skij çөpti katap көтөp keregi ucun tartьzuga aldьnda volbogon kьrmaa kijdirgen. Versal'skij ylezeten çөptө Italijanyn „ovojdennыj“ dep faşisteri vь tartьzuuda aktivnyj volьp kirizip çat. Çөp volgonьnyь dogovorьn katap көрөг dep Germanijanyn, Vengrijanyn, Avstrijanyn, Bolgarijanyn suraktaryna ol volьp çat. Frantsuzstьn imperializmazь voьnyьnyь vashtra sojuznikterin, olor lo sojuz volьp turgan talalardь—Bel'gijanyn, Pol'sanyn, Rumьnijanyn, Cexoslovakijanyn, Jugoslavijanyn versal'skij sistemanyn vuspas kereginde le, Germanijanyn çuuga veletenip, şibelenip turganьna udura tartьzaryna viriktirip çat. Germanijanyn Liga natsijadan cьkanь imperialits evropazьnda çyrym çadьnyь kurьp tьңьnganьn ucurlap çat.

Gitlerdiь „Meniь tartьzuum“ dep viciginen, Gevvelistin ajtkan kuucьnyьnar, onon do öskө germanyn politikazьn vaşkarьp turgan ulustьn kuucьnyь aajьnca germanyn faşisteri versal'skij çөp aajьnca Germanijadan vlap алган Pol'skij koridordь, Dantsigtь, Verxnej Silezijeni, Bel'gijanyn Ejnem—Malmedi dep rajondorьn datskij severnyj Şlezvigть, Saar-skij oblastь, Memejdi, onon do öskө çerlerdi Germanijaga kozьp alarьn kicegiler çat. Bu—programma-minimum volor. Pogranicnyj talalarda çatkan nemetsterdiь vastrazьn viriktirer dep natsional faşistter kyçyrenip çadьlar. El'zas—Lotaringijanyn, Şvetsijanyn nemetskij keltegejin, Avstrijanyn, Privaltijskij talalardь viriktireri ucun tartьzьp çadьlar. Faşistter vь vashtra talalarda plan aajьnca kuucьn ötkyrip, Germanijadan akca la volьş çedip turgan organizatsijalar vьdyp, gazetter, zurnaldar cьgьp çat.

Frantsuzstьn, italijanyn, germanyn imperijalistterinin interesteri viriken Avstrija çuu cьgar tös çeri volьp çat. Olordьn kьzьzь la ozo-

гь австро—венгьскій каан вақкарууна киріп турган Дунајскіј вассейнге колдорън саларга киченгилер қат.

Италија ендиги өйдө Југославијаның вақкарууна киріп турган Далматсияны биріктиріп аларна кичер қат. „Адријатическіј талај италијаның талајы волор учурлу деп италија фашистериниң лоzungь во-льр қат. Венгрия Сехо-словактың, Румнијаның ла, Југославијаның венгьскіј нацизмінство улузъ қаткан қерлерин влаар аларга куқыреніп қат. Болгария, румнијаның оной ајыр алган Добрудзи деп қерди ојто аларна санар қат.

Територија керегинде колволу сөс влаақка Францсия ла Италијаның ортодо колонија керегинде сөс влаазаръ коқтолыр қат, ваза средиземнъј талај вассейнде талај кыци туңей волзын деп тартызу вольтр қат. Германның фашисттери қуу керегинде қерснери туңей волзын деп сурар қат, қе ол суракты қөптөгөнни сакъвај қуу керегинде авиатсияны қерсеерин, уур артиллерияни, оной до өскө мыльк-қерселдерди вудыренин тиргендедіп қат, оной өскө версалскіј қөр аайнаса Германияда токтодыр салган қуу керегинде ваstra ууредыди ојто ордына тургузыр қат.

Импералисттердиң сөстөң кызыгарының ваза бир туыни Дал'ныј востокто туйлип қат. Јапония ла САСШ-тың ортодо Тымк теңисте вилериниң ле Қыдтта олордынаса волзын деп тартызуадың куисыны вольтр қат Јапонның Манчурияны ла Қыдттың кунвадыс қаргы вольтрин алгань 1922 қылда Ваşingtonскіј қөпти кайра салган, ол қөр аайнаса қаан импералист вақкарууларының ортодо Қыдтта олордың саргызына едер вольтр тургузылган. Қыдтта езиқ асык волзын деп ајдылгань вар, ол не деgezин, Қыдттың садну қеринде импералисттердиң вақкарууның ортодо қайым конкурентсия өткыреи деgeни вольтр қат. Јапонның импералисттери Дал'ныј Востоктогы айдандары туңей кыстерин вузур, вольтрың конкуренттерине кысыруу едіп, оной ары қерди влаар аларна тың велетеніп, Тымк теңистің тудуулу рајондорында шивееленер қаңы қер қазар, қууга кәйгызе ле велетеніп қат. Јапонның сөрыге ле флотко сыгыр турган сыгыты 1913 қ. 188 млн. теннең 1933 қ. 850 млн. тенге өрө көдырилген. Оной өскө Англия ла оның колонијаларына тыремик едіп турган јапонскіј демпингытты политиканы килевей британның импералисттери јапонның қуу керегиндеги авантюраны вольтры қадылар; 1922 қ. Ваşingtonның конферентсиясында САСШ-тың шытуунда вузулган англо јапонскіј сојуз катар қаңытыр, вудыр қат. Бу сојуз озо вақтар САСШ-ла ССРС қаар ууланьр қат.

Анајдарда импералистическіј стабилізатсияның усыла онко импералисттердиң қөркө киришpezиниң кырсыр тургань қаңы импералистическіј қуу-ла телекејди катар улеzerиниң коркөдуузын вуды-тір қат. Ол қууга импералисттердиң онкозы асыгына велетеніп қадылар Қуу қерселін велетер тыңдары сурен қарышту неме вольтр қат, қуудың техникескіј вазаны тыңдыр қат, ваstra капиталист талаларында қууга велетенериниң сыгыты, кардың волкогыды, өзір қат.

Қуудаң кыыр қерснерин токтодор керегинде кол—кыци-ле қаткан дарды мекелер, қууган конферентсия капиталисттер ортодо қууган сыгар қер boldь, ол конферентсия қерснер керекти оной ары тыңдар қаңы тезу верди.

Kalgancь өйдө бурзузныј gazet—vicikterinde çuu, ol kapitalist çurtь ekonomiceskij çapьnaң oғo kөdyrer dep, onь çaratkьlap çat, 1932 çьlda imperialistterdiң çepsenip turganьn kөrgyzip, Liga natsijaga bergeni mьndьj kөrgyzy volьp çat (tabliitsanь kөr).

1932 çьlda сьр—сьпьпса verilgeni onдьj volgon ol өйдөң veri çuuga eeletenip, çepseneri тьңьp, çaanap çat. SASS, Japonija-la Anglija talajga çyrer kereginiң çaңь programmazьn vudyrip, ol kerekke vastra 1,5 mlrd sal сьгарьlgan. Frantsuzstьң la Italijanьң kerep eder çerleri (verfi) talaj, keregini vařkarьp turgan vedomstvenньң çabkьta verilgeni vazьnaң ařkan-Çuu keregindegi aviatsija çөrcөktөгidiј өzip, çaңь vudyndy uur vombovoztor, istrebitelder le toltьgьlp çat. Kurgak çer-le çyrer cery vөlyginiң motorizatsijazь-la mexanizatsijazь uraak ozologon. Gaztar, bakterialna çaan kycty voјь adьlar nemeler çuu keregine kerekty dep сьгарьlp çat, imperialistter ortodo sogьř 1914-1918 ç. imperialisticeskij çuuzьnьң keeginde сьkan сьgьmь, onьң korkьřtuuzьn kajra salьp çat.

	Çuu keregine сьgьp turgan ofitsialньj сьgьmdar mln dol.	Ceryyniң toozь	Bojevoj samolettordьң toozь
Frantsija	466,9	619,655	2800
Polřa	92,0	277,345	1000
Cex-slovak	51,2	130,134	600
Jugoslavija	50,4	117,472	500
Rumьnija	53,6	199,991	450
Belgija	33,3	83,861	400
Italiya	248,9	382,823	1500
Velikobrit.	465,3	598,948	2400
Sojcd. Štatь	707,4	263.352	3000
Japonija	236,8	305.840	1000
Germanija	171,9	115,000	çok

Çuu keregindegi vьdžet, 1932 ç. kurgak çer-le çyrer ceryydiң le kej-le ncar nemelerdiң kyçi. (Bu toolordь 1932 ç. сьkan frantsuzskij „Evoljusion“ dep zurnaldan алган).

Linkorlor.	Çaan krejserler.	Çenil krejserler.	Esminsalar.	Avionostsolor.	Suu alında çy-rer kemeler.							
15	474,8	19	195,9	40	186,1	160 204,6	6	115,3	63	67,0	Velikobritanija	
15	461,5	15	150,0	10	70,5	258 273,3	4	91,3	90	80,6	Soed. Ştat	
6	133,1	12	124,4		67/198	2	1	22 1	110	97,8	Frantsija	
9	273,8	12	108,4	17	88,2	1 142,4	3	65,5	71	81,2	Japonija	
4	91,3	10	95,6	12	58,6	55 76,5	—	—	84	56,2	Italija	
1000z	tonna-zb.	1000z	tonna-zb.	1000z	tonna-zb.	1000z	tonna-zb.	1000z	tonna-zb.	1000z	tonna-zb.	

1932 ç. çuu keregindegi talajdagь kyci (bu toolordь 1932 ç. сыкан frantsuzskij „Evoljus'on“ dep zurnaldañ alğan).

Imperialist burzujlarьnyñ çañ çuuga veletenip turganьna koştoj SSRS-ka udura çuu çepseldy uulanar kereginde sovetke karşu ulustь çu-nadьp—viriktireri syreen volьp çat.

Eki sistemanyñ tartьzuu-la SSRS-ka uulanarьnyñ çetkeri

SSRS-sotsializm vydyrip turgan tala çьdьp vraatkan kapitalist sistemazьna сыdaarьna turuzat. Kapitalizmanyñ kьzalañь kapitalist çurtьn 30—40 çylga kajra taştagan. Sovet talanyñ sotsialist hozjajstvozь tyrgen ozo varьp, ozosyl kapitalist talalarьn texniko-ekonomiceskij kereginde çedizip kelgen. Kapitalist telekejiniñ promьşlennьj produktsijazь 4 çyldьn turkulundagь volgon ekonomiceskij kьzalañnañ ulam 33 pots. temen çavьzagan. Ol ok çyldarda SSRS-tyñ promьşlennьj produktsijazь 219 prcts. öskөн. 1928 çylga SSRS-zь telekejdin promьşlennozьnda vezinci çerinde turgan volzo, 1933 ç. vaştalar tuzunda ekinci çerinde turar voldь. Sotsialist hozjajstvozьnyñ aajь vlaaş çogьnañ kapitalist hozjajstvozьnyñ aajьnañ artьgь dep ajdьp çat. Bu тыңьp, özur turgan eki vaşka diametral'nyj cijyler, eki sranaj vaşka telekejdin ortozьndagь tyvi çok oronь terenzidip, olordьn ortozьndagь çөpkө kirişpezin terenzidip çat; alvatь ortodogь arenada „kem kemdi“ degen surak SSRS-ka tuzalu volьp ucurlalьp çat.

Sovet sojuzь amьp çadarьnyñ politikazьn ötkyrip çat. Onьn çartьn syreen көp faktalar ajdьp çat. Vojь-vojь-la eştөzip sogьşpas, dep turguskan ulaj faktalar, Zenevskij çuuga çepsenerin toktodor konferentsijada, vaza Londondogь ekonomika keregindegi konferentsijada ol öre ajdьlğan suraktardь koogьp, Turtsija, vaza Persija la amьp çadarьn тыңьdьp, Dal'nyj Vostokto amьp çadar politikanyñ SSRS amьgьnca, çөp lө ötkyrip

тургань, усунда SASS-la çөпту амьр çадьр тургань—SSRS çer ystynde амьр çадарьн көрөр турган тала деп, бу фактар көргюзип çат.

Sovet sojuzь çуулашпас деп политикань өtkyrip-te турган болзо, онь таварарга велетенип тургань токтовој çат. Калгань çылдarda советке каршу едер деген çөптин орто çери (tsentr) Frantsijadan Anglijaa көкөн. Прибалтикань la Северный Украинань влаар алар деп avantjuristicskij план выдурип турган германьн фашисттерин, Britannьн какмандајлularь көөредип, вольтьр çат. Бу пландар фашисттердин көр toolu ofitsial'ньн документтеринде bicilgen, онон өскө кезектеј Albatь ортозындaгь экономическij konferentsijazьнда германьн delegattarьнн memorandumьнда болгон. Britannьн дипломаттарь frantsuzстын imperialistтерин германьн фашисттери-le Evropadagь капиталисттердин ортодо çуудь кьждьрарга, кара сaгьстularдьн (interventтердин) çуулазатан планьн кун сьгьс, SSRS çаар бурарьн çөптөштирер арга-сыезин bedrep çадьлар. Бу керектин усунь çartalьр тургань Bolduinnьн (anglijskij prem'erdin zamestiteli) 1933 çылда nojavr ајдьн усунда Общиньн Palatazьнда ајткан ермегинең çartalьр çат, онон өскө anglijskij нефтјаној Deterdingаньн magnatьн агентть вольтр турган Rozenbergтьн (natsional-sotsialist partijanьн vnešnej- politikazьнн вөлыгинин ващсьзь) куусьннан, bicigen statjalarьнаң çart bildirtip çат. Britannьн сөзин еecip турган советке каршу улустар, pol'şa la германьн биригип турганьнда советтин territorijazьнан çуулар аларьнаң ulain Pol'skij koridor lo, Verxnej Silezija kereginde çаан кьждьстardьн усуньна сьгарга çадьлар.

Britan imperialistтеринин вольтьр аајьнца фашист бурзужларьнн la Japonьнн çуу ващкарар улустарьнн ортодо SSRS-ть каршай çуулар деп, Primorijань la Vostocньн Sibirdi ајьр алар деп, ile ајдьльр турган сые вар. Ol ајдьльр турган куусьннан (teoriadan) ulain Japonьнн çуу keregин ващкарьр турган улустарь SSRS-ка uulanar keregинде provokatsionньн таваруузь ulain тыңьр, көптөр çат. KVZD бистин иштеп турган улустардь ulain la arestovat' edip, belogvardejskij otrjadтар бириктирип, granitsada кьждь сьгарьр, japonьнн aeroplандарь бистин territorija la усун, фашисттердин çуу keregиндеги peçадь SSRS çаар uulanatan kampanijazь тыңьр çат.

Imperialistтердин бу тыңьн кьлктарь буудактальр çат: imperialist lagerлеринин ичиндеги çөркө киришпезинин колволузь la оньн курсьгань; SSRS-тьн экономическij, политическij le çуу keregиндеги тыңьган ijdezine тајаньр турган амьр çадар politikazь; капиталист talalardagь кол кycи le çatkандардьн la imperialist kolonijalarьнда la çарьм kolonijalarьнда кьјнальр çatkандардьн Sovet sojuzь la амьр çаткань, бурзужлардьн албать ортозындagь frontьнда, тында korkудуу edip çат.

Kontrol'ньн suraktar

1. Telekejдеги экономическij кьзалаң капиталист talalarьндagь хозјайствозьна, канajда otrasatsja edildi?

2. Telekejдеги экономическij кьзалаң gran арь çаньнда çаткан ишmekci le krest'jan улустьн çадьньна, канajда otrasatsja edildi?

3. Капиталисттер кьзалаңнаң сьгарьн, nениң усун çуудаң bedrep çадьлар?

4. Çuu korkьduunьң төs kerekteri, kandьj volьp çat?
5. Imperialisterdiң çuu keregindegi planьң vudyrege, ne vuudak-tap turu?
6. Emdi SSRS-ть çuulap keleti, kazь taladaң korkьş volьp çat?

II. Klass tartьzuudьң тыңьp turganь la faşisterdiң özymi

Otnositel'noj stabilizatsijanьң (arь-veri volьp çajьlganь) usь la, kapitalist kьzalaңьньң tereңzip turganь klass çanьпаң çөркө kirişpeziñiң kursьp, klass tartьzuun vildirtip, ekonomiceskij kьzalaңь onon arь tam kursьdьp, tereңzidip turganьньң faktorь volьp çat. Kalgancь çьldarda өdyp turgan tabьştar mundьj: İspanijadagь revoljutsionньj sogьş, anglijanьң la gollandijanьң flodьnda revoljutsionньj tyjmeen, Kubadagь revoljutsija, Kьdat çerinde revoljutsionньj tyjmeen çaanap, sovet rajnodorь keңip, тыңьp turganь, Indijada revoljutsionньj sagьzь өrө көdyrilip turganь, İspanijada, Frantsijada, Cexo-Slovakijada, SASŞ-ta yzylbes stackalar, Polşadagь tyjmeen, fabrik le şaxtalardь kolьna alganь, Zapadньj Belorussijada, Ukrainada, vaza Galitsijada krest'jan ulustьң tyjmeenderi, usьnda Germanijadagь kompartijanьң тыңьp, özip turganь—bu kynniң usurь ondьj volьp çat.

Faşizmanьң özymi—imperializmanьң çөркө kirişpeziniң tereңzip turganь la klass tartьzuunьң kursьp turganьньң ekinci temdegi volьp çat. Kapitalizmanьң vastra kьzalaңьньң cike çemidi faşizm volьp çat. Burzujlar acьk diktatura la, vaza terror lo kapitalizmдь çajradьlarьнаң argalar alar ep-çolьньң (metodь) sagьzь—faşizm volьp çat. Bir keltegejinen völykteleriniң, kapitalizmanьң çajradьlarьньң temdegin faşizm voььnda alьp çyrip çat. Ol temdek german faşistterinen көrynip çat, ol faşistterde, olordьң volьşcьlarьньң vudyzinde, vaştap turgan „kadralarьnda“, olordьң çurtтың, hozjajstvenньj la kul'turnьj çyrymin vaşkarьp turgan metodьnda çьdьp vraatkan kapitalizmanьң kьлк-çaңь vytkyl çart vildirtip çat. German faşistteriniң politikazьньң usurь тындьj volьp çat, imperializmanьң vastra çөркө kirişpeziniң kursьp turgan өjinde, kolьna vaşkaruunь alala, proletariatka udura grazdanskij çuu өtkyrip, çaңь imperialisticskij çuu veleter, SSRS-ka uulanarга çat.

Bu kerekke oo volьşkanь, volьzьp turganь onьң çuugь (ijgizi)—Germanьң sotsial-demokrat partijazь volьp çat. Germanьң sotsial-faşistteri Gitlerdiң çanьs la vaşkaruun kolьna alarьp veleteregen emes, çе tejstəgtьң sotsial-demokraticeskij fraktsijazь Gitlerdiң vneşne-politikazь usun ynderin bergen. Oo tyңej avstrijanьң, vengrijanьң, pol'şanьң, frantsijanьң, anglijanьң, italijanьң sotsial-faşistteri vastra imperialist burzujlatьньң politikazьn өtkyrer өdymderi volьp çat. Frantsijada sotsialist-partijanьң çajradьlgan usurь көrymçily volьp çat, ondo partijanьң „sotsialist“ emes dep adalьp turgan oң kanadь Renodelem dep vaşcьzь la kozo faşizatsija kereginde lozungtardь çart acьk çarlagan. Kьzalaң өjinde sotsial-faşister

imperialist başkaruuzьның ministrларьн turguskan volьp çat (Anglijada Makdonal'dte, Bel'gijada Vandervel'de, Frantsijada ozogь sotsialist volgon Pol' Bonkurdь). Anajdarga klass tartьzuudьn тьңғаньнаң la, faşistterdin özymineң sotsial-faşistter burzujlardь korulajtanьn vytkyl voьnca voьnda artьzьp salgan.

Faşistter le sotsial-faşistterdin başkazь тьндьj volьp çat, kapitalizmanь argalar alarь, aldьndagь aajьnca „demokrattardьn“ kijin çanьna çazьnarьn syur çadьlar. Onoң öskө volorь çok. İşmекcilerdi mekeleer, olordьn revoljutsionnьj sagьzьn ujuktadar, onoң ulam faşist diktaturazьnьn kontrrevoljutsionnьj kycin bitiktirip alar çolьn arlap alarь—sotsial-faşistterdin төs keregi (funksijazь) volьp çat. Burzuaznьj dikturamanь тьңдьp, tokьnadar kereginde çanьs volьp iştegenineң başka faşistter le sotsial-faşistterdin vөlynip turganь „iştin“ çanьs metodьnda volьp çat: faşistterde көp savazь kьjьncьnьn maltazь, tyrme, kontsentratsionnьj lager volor, sotsial-faşistterdin deze „sol“ kuucьnь, işmекcilerdi mekeleeri, burzuj diktatura iziniң ker-çolь parlament volor.

Faşizma la ak terror lo udura tartьzarь

Kapitalist kьzalaңnьn tereңzip turganьnaң, klass tartьzuunьn kurcuғаньnaң, vastra kapitalist oroondorьnda la kolonijalarda revoljutsionnьj tyjmeen özyp turganьnaң ulam burzujdьn tujuk la ötkyrip turgan diktaturazь-burzuj demokratijazь acьk monopolist kapitalьnьn formazь—faşistkij reaktsija volьp, öskөлөnip çat. Proletariattьn revoljutsionnьj avangardtьn vuzarga faşistter symelenip çadьlar. Faşistterdin proletariattьn revoljutsijazь la tartьzar kereginde çarlap turgan massovьj terrorь çanь imperialist çuuzьna la SSRS-ть tavararьna veletenip turganь volьp çat.

Ak terror, faşistterdin şьjdamь, srednevekovьj cenelte le massovьj kьjьndar, aldьnda ugulbagan төgynderi, burzujlardьn eski çanьn тоовoj turgan kol kyci le çatkandardь vijlejten төs çepselderi volьp çat. Proletariattьn revoljutsionnьj tyjmeeniniң aldьnda kockьduga turgan burzujlar тьnajda ederge çadьlar: proletariattьn revoljutsionnьj avangarddьn yzerge proletariattьn revoljutsionnьj organizatsijalarьn çok edip tumalaarga revoljutsija ucun tartьzьp turgan ulustь öltyrerge, kapitalist başkaruuga udura volьp turgandardь kьjьnar, uzak өjgө tyrmeleerge turganьnaң başka burzujlardьjьnca eptej, teskeri sananьp turgandardь da kьjьnagьlap çat. Revoljutsioner uluska la öskө sagьş sananьp turgandarga çurt-ortozьnda udura volьp turgan çuu baştapkь çerde turup turgan „ozdorovitel'naja kampanija“ kazь la kapitalist gosudarstvozьnda var volьp çat, ol kampanija la çol arutar, çanь imperialist çuuzьna la SSRS-ть tavarar kereginde тьңдьньp, veletenip turgan volor. Ancadala ondьj „ozdorovitel'naja kampanija“ ile faşist Germanijada-la SSRS-ть tavararga veletenip, tyrgen faşist çandu volьp turgan Japonijada өdyp çat.

Kapital talalarьnda faşist terrorьnьn syreen тьңьp turganьn, төmөngi verilgen tsьfralar ajdьp çat.

Terrordon ölgöndördiñ ol ok tsifralar revolyutsionnıj tyjmeenid tı-
 şır. kol kyci-le çatkandardı kapital la tartızarına biriktirip turganla
 çart ajdır çat.

	Bastra are- stovat edilge- ni 1.876.589	Bastra şırka- latkanı 881.732	Bastra ölyrt- keni 1.286.313	Bastra ölyrer edip çargy- latkanı 240.904	Tyrmeele ssıl kaa çargy- laganı 214.216
1925	59,573	21,250	11,853	447	26,932
1926	138,131	21,343	9,688	385	17,952
1927	103,370	52,740	66,080	11,688	9,573
1928	117,238	67,767	146,520	23,266	7,111
1929	137,505	65,761	140,854	14,625	9,004
1930	306,744	159,853	195,906	90,842	24,357
1931	360,491	241,445	369,707	91,548	27,230
1932	653,537	251,573	345,705	8,103	92,051
Кынар-ölyrgeniniñ vastra toozı 4 499 753					

1925—1932 ç. ak terrordıñ kынар ölyrgen uluştıñ toozı.

Germanijada 1933 çylda 8 ajdır turkunıña burzuj çargyızına vıra-
 tadır ölyrtken—kынатkandardıñ toozı mundıj: vastra çargy 2449 kat-
 tar volgon. Çargy aldına vurulatkan uluştıñ toozı 14810 kizi. Çargy-
 latkanı 10671 kizi, onıñ ölyrer edip çargylaganı 346 kizi. Kacan da çajm
 çyves kынаар edip çargylaganı 87 kizi. Öskö çerге ajdaар edip çargy-
 laganı 131 kizi. Tyrmee oturar edip çargylaganı 10107 kizi, bu ulustardı
 ulajına salza, 23 265 çylga oturar edip çargylagan.

Germanijada 1933 çylda 8 ajdır turkunıña ak terrordıñ ölyp kы-
 natkandardıñ toozı mundıj: ölyrtkeni 46543 kizi, valulatkanı 159 132 ki-
 zi, arestovat etirgeni 227 844 kizi, öskö çerге ajdatkanı 2695 kizi. Çe vi
 toogo Bolivija la Paragvajdır ortozında volgon çuuda ölgөн, kanca mundı
 işmekci krestjandardıñ toozı kirişpej çat. Oo ulaj germanijadagı ölyrt-
 ken—kынатkandardıñ toozı сын тоодоñ vaza artır çat.

Faşistar la vaza faşistardıñ terrorı la udurlazır çenizeri, revolju-
 tsija usın tartışkandarga, faşist terrorınan ölyrtip kынатkand-rga,
 burzujlardıñ klassovıj „сын çargy eder“ çargyızına vurulatkandarga—
 politiceskij kerек usın tyrmeletkenderge, politiceskij kerек usın öskö
 talaga kасыр, varır çyrgendergele olordıñ vilezine volış çetireri, (olor
 dı korır alar usın tartızar) MOPR-ıñ aldında turgan tös zadacazı ol

Kontrolnıj suraktar.

1. Burzujlardıñ demokratsijazı la faşistar diktaturazınıñ nezi vaşka?
2. Neniñ usın burzujlar faşistarga tajanır turır?
3. Faşistar la sotsial faşistardıñ nezi vaşka?

III. MOPR-н фашистар ла ак terror ла çениzip, revoljutsija usьн tartьзьр turgandarga volьş çetirgeni

Revoljutsija usьн tartьşkandarga volьş çetirer bastra telekej ystiniь organizatsijazь (MOPR) pəriijaga kiişpes, çе kycin çidirip, кьjnadьр турган kol-kycи le çatkan çон alvatьпнь organizatsijazь. MOPR фашистар ла ак terror lo udьrlazьр, бурзуазияннь klassovьj çargь—şьlularь la, kudaj çañ la vaza voьjь voьпн ак, кара ukту alvatь dep ьlgazьр турар kerekterge udьrlazьр, bastra telekej ystinde çuu volvozьн, sovet sojuzть kotьр alarьна çana vaspas tartьzuudь өtkyrip турь.

MOPR kapitalist oroondordo, kolonijalarda, çarьм kolonijalarda кьjnadьр турган канча çyzин ukту prolettariatьн, kol-kycи le çatkan bastra alvatьпнь klass өştyleri le politiceskij le vaza ekonomiceskij kerekter usьн bastra tartьзьр турган tartьzularьна kozo turuzьр турь. MOPR бурзujlar la—фашист terrorьна кьjnadьр өltyrtkenderge olor кандьj da partijada vaza profsojuz organizatsijada турганьна, olordьн угь sөөгине, ак karazьна, kudaj çañна выдур турганьна, кандьj da ukту volгоньна kilevej akca la, edily neme le, çargь—şьluda çañнаң volьş çetirip турь. Anajdarda MOPR bastra telekej ystinde кьjnadьр turgandardь çañьs frontko biriktirip, фашистarga, бурзujlardьн çargь şьluzь la, kolonijada çarьм kolonija oroondordo kol-kycи le çatkandarьдь imperialistar кьjnap турганьна udьrlaşтыrарьна iş өtkyrip турь. Ogo ulaj MOPR voьпннь prakticeskij izinde bastra telekej ystiniь kol-kycи le çatkandarьн internatsionalньj kerekte tazьktьрьр şovinizm, natsionalizm la eki vaşka vөlyneri le vaza şoktop, ajdьр veyeri le tartьзьр, bastra telekej ystinde proletariattьн revoljutsionньj zadacazьн выдирeri usьн tartьзьр турь.

1932 çьlda nojavrdьн 10--24 kynderinde MOPR-н Moskvada өtkөп vaştapкь bastra telekej kongress çuunь MOPR organizatsija voьпннь izin vaştap iştegeninen veri 10 çьл volгоньна ucular өtti. Bu kongress bastra rganizatsijalardьн aldьна mundьj төs zadaca turgustь:

1. Bastra seksijalardь сьн la çон alvatьпнь organizatsijazь edip-kubultьр alar.
2. Ak terror lo vaza фашистардьн klassovьj çargь şьluzь la tartьzar tartьzuunь onоң тьн elbedip, ol ok өjdө ak terrorkoьнаң кьjnadьр өltyrtkenderge, onьң vilezine volьş çetirerin тьндар.
3. Bastra telekejde imperialist çuu volогьна udurlazarь la vaza sovet sojuzть çularьна veletenip турганьна udurlazar işke aktivньj volьр турьzar.
4. Internatsionalньj taskadu işti elbedip, kol-kycи le çatkan bastra telekej alvatьзьь ортозьна internatsionalньj çañнь çañьs sagьştu volor işti тьндар.
5. Revoljutsija usьн tartьзьр ак—terror koьнаң өltyrtip кьj-

natkandarga akca la, neme le, vaza çargь şьlu çapьnaң volьş çetirerin tьндar.

6. Kolonijalarda, çarьm kolonijalarda natsional alvatьnь ajьr alar kereginde tьjmeenderge aktivnьj volьşьr turar, ogo ulja kolonijalarda kьjnar turarьla tartьzarьn tьндar.

Bu ajьdьlgan zadacalar—MOPR-ң vastra seksijalarьnьң emdigi oьdөgi išteer iziniң tös keregi volьş çat. Bu ajьdьlgan zadacalar vastra telekej ystinde kapitalistarga kьcin çidirip, terenzip kriziska kьstadьp turgan, burzuazija la—faşistardьң terrorьna udurlazьp, tьnn, kьcin kьskanvaj kьjnalьp, oьtyrtip turgan kol-kьci le çatkandardь biriktireriniң tös keregi volьş çat.

MOPR voььnьң 10 çьldьң turkьpьna turьp kelgenine syrekej çaan çon alvatьnьң organizatsijazь volьş, ozip çьktь, onьң seksijazь 70 ogoon çurta çajьlgan, clenderiniң toozь 14 million kizee çeti. MOPR-ң peker turgan keregин—zadacazьn—vastra telekej ystinde kol-kьci le çatkan kanca million çon alvatь ogo udьra volьş volьş çetirdi, bu kereke sraңaj uraakta çatkan kolonijalarda, çarьm kolonijalarda, Afrikada, Azijada, vaza kapitalistardьң eeler turgan tenis çakalaj çerlerde çajьldь. Munañ kөгөndө, kol-kьci le çatkandar onьң tuzaluuzьn çart vilip aldьlar.

Ak terror kolьnaң oьtyrtip kьjnatkandarga çetirip turgan, kandьj la çyzindy volьştar

Ak terrorдьң kolьnaң oьtyrtip kьjnatkandardьң toozь kalgancь oьdө sraңaj көртөp çьktь. Anajdarda kandьj la çyzindy volьştarдь çetiretin, sraңaj kerekty volьş keldi. Çetireten volьş politiceskij, akca la, vaza neme le çetirerge kerekty. Anajdarda bu volьştь yzyk çogьnaң çetirip turarьna MOPR organizatsijanyң kьcin, var akca çөөzezin, onco toogo alьp, vaza çon alvataa çuuk turьp, olordь volьş çetirerine tartьp alarga kerekty volьş turь.

Çargь, şьlu çapьnaң volьş çetirgeni vaza çaan ucurlu volьş turь. Anajdarda onдьj kerekterge MOPR buruladьp turgan kizi ucьn, çargь aldьna tartьzar kizi çaldap turgan (advokat), onдьj kizini ancadala kacap bir çargь keregин ucьna çetire agьn—cegin çartap alarga, buruladьp turgandar çapьnaң ilmekter alarga, zakondь kuurmaktap turganьn çartap alarьna, emeze buruladьp turgan kizini tyrmede oьtyrtip salarьna çede bergen kerekterge kerekenip turgan. Çe MOPR çargь aldьna buruladьp turgan kizini aktap alarga tartьzaacьlardь çaan volьştu volor dep syunvej turь, neniң ucьn deze? Kapitalizm tuzьndagь çargь—ol burzujlardьn klassovoj çargьzь, onьң kereginde kacap olor voььnьң klassovьj oştyzin çargьlaganda, burular turgan kizini aktap alarьna tartьşьp tuigandardь kereke tьң vodovoj turat, çargь kandьj la kerekti vөktөp, kuurmaktap, çargьlap salat.

Buruladьp turgan kizini aktap alarьna çargь aldьna tartьzar kerek ol Lejpsigtegi rejstaxть өrtөгөni kereginde taşistardьң çargьzь aldьna çьgьp ajtkan. Lejpsigtegi çargь—ol oььn vodoldu çargь volьş çat. Olordьң onдьj teneksimek, өcөlgөndy kььktarь, rejstagть çьn-la өrtөгөн—Germa-

nijanyň faşistaryň çazyň, şuu sýgararga weletenip turgan aktardyn ter-
toryna şyltaktan, oozyn boş salyp, çol asyp turgan kылк volyp çat.

Ak terror kыlnaň kыjnadyň ɵltyrtkenderge MOPR volyp çetirerin
elvedip tur. Ondy volyp şranaň çetkildy volyp dep kɵrɵgɵ çarabas.
Ondy volyp MOPR faşistar la ak terror lo tartyp kereginde, politi-
ceskiy çanyňaň revolutsionnyy kerekterge vastra telekej ystinde kol kyci-
le çatkandard, klassovy revolyutsionnyy çanyňaň kolvoştyrvaň tur dep
kɵrɵgɵ çarabas. 10 çyldyn turkunya sýgara ak terror kыlnaň kыj-
nadyň ɵltyrtkenderge çetirgen volyp 35 million germanijanyň markanya
çedip çat, ol onon 21 million markany politiceskiy kerek usyn tyrmet-
kenderge le ony vilezine, 8 milliongo çuuk markany—politiceskiy kerek
usyn ɵskɵ tala çaar ajdatkandarga volyp edip bergen.

INTERNATSIONALNYJ TASKADU LA MOPR-ŋ ALDYŇDA TURGAN ZADACAZ

MOPR vastra telekej ystiniň klassovy elbek organizatsijazy volyp
voşynyň kandy la işteer iziniň aldynda kol-kyci-le çatkandard inter-
natsionalnyy kerek tazыkтыrar, vastra telekej ystiniň kol-kyci le çatkanda-
tynyň kycin tynыdar zadaca turguzyp tur. MOPR-ŋ vastra agitatsionno-
massovy izin vastra telekej ystiniň kol-kyci le çatkandar ortoşynda kol-
voşyndu volyp til alыzaryň, vaza kol kyci le çatkandardyň sagyşyn, kycin
çanyş edip viriktirip alaryna, kazы-la kol kyci le çatkandard vastra tele-
kej ystiniň faşistary la çenizip, SSR Sojutzы korular alary usyn tartыzary-
na, karuuna turar edip alaryna ɵkyrip çat.

Kapitalist oroondorynda klassovy kajraly çok tartыzular, burzujlardyn
proletariatka udurlazy turgany, kol-kyci le çatkandardyň çatkan çadyr
çyrymin kooşoştydyr turgany, vastra telekej ystine çanyş imperialist çuu
sýgararyna weletenip turgany la, vaza SSR Sojutzы kыrmaktap turgany,
ondy kerekterdi şovinizm la natsionalizmyň demagogijazy azra vɵktonip,
çyzyň vɵktoş turganyna ulaj internatsionalnyy taskadun tynыdar
kereginde vastra işterdin bir tɵsty zadacazy edip turguzyp tur. Inter-
natsionalnyy taskadun kol-kyci le çatkandar ortoşyna tynыdar edip
MOPR-ŋ vastra telekej kongress çuynyň sýgargan çɵvinde MOPR-ŋ
vastra organizatsijalarynyň bir tɵsty zadacazy volyp temdektelgen. Inter-
natsionalnyy çanyňaň til alыzaryna syrekej çaramыktu arga ol şefstvo volyp tu-
ry. Şef volgonyň izi MOPR iziniň bir kɵymçily, temdeky izi volyp tur.
Şef volotonь kanca la çyzindy volor: çanyş oroonyň icinde şef volory la
vaza internatsionalnyy şef volory. SSR Sojutzы MOPR organizatsijazy la
jacejkalary kapitalist oroondordo Kызы volyp organizatsijazy, guprazy
şef volory, metropolija oroondordogy seksija kolonijalardagy seksijaga şef
volory onon do ɵskɵ çyzyni var.

Internatsionalnyy taskaduga Sovet sojutzы la kapitalist talalarynda
organizatsijalar ortoşynda til alыzaryny yzyk çogyna ɵkyrip turgany syre-
kej çaan ucurlu volyp tur. Bu mьndy virigeri, şefstvo aajınca tɵzɵlip,

bastra telekejdin, revoljutsionnyj mərəji, baza MOPR organizatsijalardın SSRS-la kapitalist oroondorǝ la bicik alǝzarǝ la volǝp ǝat. Onǝn aldǝnda turgan zadacazǝ—kapitalist oroondorǝnda ǝatkan ol kycki le ǝatkandar ortozǝna SSR Sojuztaǝ sotsialis ǝazalǝnǝn vydyrip alǝan izin le ǝenip alǝan ǝenylerin kɵrgyzip, onǝ azǝra kǝska temdeky iǝterdiǝ ǝozogǝ la kol-kycki le ǝatkandarǝ telekej ystinde sok ǝaǝys sotsializm ǝurt tudǝp turgan oroondǝ kǝrmaktap tura ǝetker kereke udǝrlazarǝna tartǝp alarga, internatsionalnyj kerekti tǝnǝdarǝna proletariattǝn revoljutsionnyj zadaca keregine volǝzarǝna tartǝp alarga kerek volǝp turǝ.

Internatsionalnyj til alǝzǝp turar kerekti vaǝtar, onǝ tǝnǝdar ǝanǝnaǝ SSRS-ǝ MOPR sektsijazǝ syrekej ǝaan iǝ ɵtkyrdi. Sektsija kapitalist oroondordo politiceskij kereker ucǝn tyrmeletken ulustar oturgan 267 tyrmege ǝef volǝp turǝ. Ogo ulaj jacejkalar kalgancǝ veǝ ǝyldǝn turkǝnǝna politiceskij kerek ucǝn tyrmeletkenderge 10 muǝa ǝuuk bicik bicigen. Bu materialdar voǝvǝstǝn klass nekɵrlɵribiske vydymcily vologǝna ǝaan vaalu neme volǝp, ǝuu volǝgondǝj volzo, SSR Sojuztǝn sotsialist ǝazalǝn kɵrgyzip turgan kǝska temdeker, toolor viske ǝaan tuza volotonǝnda kajkaar neme ǝok volǝp turǝ. Onǝn kereginde SSR Sojuztǝn MOPR organizatsijazǝ la baza kapitalis oroondordogǝ organizatsijalar ortozǝnda internatsionalnyj til alǝzar kerekti kanca la volzo, tǝnǝtkanǝ syrekej ǝaan ucurlu volǝp turganǝ ol. Bastra telekejdiǝ kongezi internatsionalnyj tas-kadu iǝ le baza ancadala MOPR-ǝ sektsijalarǝ la organizatsijalarǝ ortozǝnda revoljutsionnyj mərəjdi tǝnǝdar iǝ ujan ɵdyp turǝ dep temdektegen. SSR Sojuztǝn MOPR—organizatsijazǝnǝn aldǝnda turgan ǝaan zadacazǝ—bu tɵs iǝterdi tǝnǝdarǝ, voǝnǝn aldǝna cokumdu zadacalar turguzar: MOPR-ǝ organizatsijazǝ la gruppazǝ la kolvozǝndu volvogon bir de organizatsija ǝok volǝn, kapitalis oroondordo politiceskij kereker ucǝn tyrmeletkenderge volǝǝ ǝetirvej turgan bir de organizatsija ǝok volǝn.

MOPR SOTSIAL-DEMOKRATARDYN ǝOKCBL KBLǝKTARǝ LA ǝENIZIP TURGANǝ

MOPR faǝistar la baza ak terror lo tartǝzǝp ta turza, ǝe burzujlardǝn la faǝistardǝn koltǝkǝzǝ volǝgon sotsial-demokratlar la, trotskistar la, onon do ɵskɵ iǝmekci klasstǝ tudǝp vereeciler le tartǝǝpaj varatan, ogo kirisǝej kɵndyre ɵdɵtɵn ucure ǝok volǝgon, olor MOPR organizatsijanǝ voǝnǝn „Matteottij fond“ dep kontrevoljutsionnyj organizatsiajzǝn tɵzɵgɵni azǝra, burzujlardǝn istep turgan iǝmekcilerine volǝǝ ǝetirer organizatsija dep tɵgyn lozung ǝǝarǝp, eki vaǝka ǝarǝp ijerge sanangan.

Sotsial-demokratlar organizatsija la II-ci internatsional burzujlar proletariat-la ǝenizip turganǝn, kolonijalarda ǝarǝm kolonijalarda kol kycki le ǝatkandar katu kǝjǝnaǝ ajǝlǝp alarǝna tyjmer turganǝn, olor kanajda kɵrip turǝ?

Sotsial-demokratlar onǝn vaǝkaruucǝlarǝ kozo burzujlardǝn ak terrorǝn ǝaradǝp turǝlar. Kacan sotsial-demokratlar cirip, ǝydyj vergen kapita-

Измннѣн керекрерине колвозьнду волѣр, онѣн ѳкрѳ вуурѣ волѣр турганда, онѣн тажанѣр турган тажагы волѣр турганда, онѣн онон ѳскѳ волор учурѣ вар ва? Sotsial-demokratlar җаныс ла бурзулардын ишмекчи классты вазыр аларга кучуренип, пролетариат ла онѣн револжutionsннѣн ваҗыларна ак террор азыра удурлазыр турганнѣн җарадыр турган емес, онды керектер Полша, SASS, Францијада, Голландијада, Литвада, Румынијада, Југославијада, ваз аскѳ де ороондордо вар, олар палатардын онды изине акту в ојлорѣ козо турузыр турѣ (Данијаннѣн, Испанијаннѣн, Норвегијаннѣн, Белгијаннѣн ваз аскѳ де ороонннѣн коалиционннѣн ваҗкарууларѣ) террор актарнѣн војлорѣ тѳзѳр, онѣ ваҗкарыр турлар (Германијаннѣн ваҗкаруу Гитлер колѣна киргелектен озо, Англијаннѣн лейбористское ваҗкаруу ла ваз онѣн Индијада, Палестинада, Египте карателннѣн експедицијаларѣ ла, сotsialistлардын „наҗызы“ Индокитајдагы—францијаннѣн губернаторѣ Варенна, Белгијаннѣн Конгодогы министрѣ, ол ок II-ци интернационалдын председатели „сotsialist“ Вандервел’де колкучи-ле җаткандар ла тартызыр турлар) Германия сotsial-demokratларѣ Роза Луксенбург-ла ваз Карл-Либкнехти ѳлтырерине, ишмекчилер демонстрациязнѣн адарна ишмекчилердин тујмеенин вазыр аларна активннѣн волѣр тургускан. Sotsial-demokratlar Италија ла ваз Германияда ваҗкаруу фашистар колѣна кирзин деп веleter бергендер, канды җерлерде онды волвогон волзо, олар емди онѣн җолѣн җазар турлар. Фашистар ла сotsial-demokratlar алар—„војѣ војна каршу емес, карнѣ војѣ војна җуук наҗылар“—деп нѳкѳр Сталин ајткан. Германияда сotsial-demokratlar ваҗыларѣ ваҗкаруу фашистардын колѣна кирер тузында олордын учун тартышкань аңадала 1933 җылда мајдын 17 кунинде рејстакта сotsial-demokratlar фракциязѣ Гитлердин ваҗкаруу программазѣ учун кол кѳдургенинен җарт кѳрунип, сьгыр келди.

Аңадарда җарт, MOPR ак террор ло фашистар ла тартызыр, војннѣн изи ле канса миллион кол кучи ле җаткан алватннѣн, ого улaj сotsial-demokratlar җаар җајылган ишмекчилерди тартыр турганда, сotsial-demokratlar онѣ җаарга албаданвас, онѣ коптовос, изин вуспас деп сананарга сранaj келишпѳс. Бу керектин аајынса җаан темдек волѣр тургань ол „фонд Matteotti“ сotsial-demokratлардын тѳзѳгѳн организациязнѣн билдирип турѣ.

„Фонд Matteotti“ 1926 җылда MOPR алватѣ ортозына җилбили волѣр, ѳзип турганна вундук едерге II-ци интернационал тѳзѳгѳн (MOPR ол тузында емдиде сotsial-demokrat ваҗыларна сурекеј җаан сосьду едип турган), бу „фонд Matteottini“ тѳзѳгѳни ваstra телекеј устинде кол кучи-ле җаткандардын классовнѣн тартызуузын узерге, сotsial-demokratlar җаар җајыла берген бир кезек ишмекчилерди војна тартыр аларна тѳзѳгѳн волѣр җат. Җе „фонд Matteottinni“ алдында турган тѳс задаказѣ ол **револжutionsијага** активннѣн волѣр **удурлазыр** тургандарга, Россияда октябр револжutionsија тузында сьгара сырдырген меншевиктердин контрреволжutionsннѣн җеткерлерине волыҗ җетирери волѣр җат. 1927 җылдын ваҗтаркѣ ајларнда „фонд Matteottinni“ вѳлыктерин Австријада, Белгијада, ваз Җејтсаријада тѳзѳгѳн.

Бу ок ѳјдѳ MOPR војннѣн изин елведип, җон алватннѣн организациязѣ волѣр җајылыр, тыңыр турды, ого улaj бир канса җуусыл кампанијалар ѳткырди (Sakko lo Vantsettini корнѣ аларѣ учун ѳткырген кампанија, Балкандагы ак террор ло тартышкань, фашистарга удурлазар керегинде ѳткыр-

gen kampanija onon do øskø), ogo ulaj vojьna kyrelej çanьdan kanca çys mun kol kyçi le çatkandardь tartьp aldь. Anajdarda „fond Matteottini“ tözøgøni, 1927 çьlda MOPR keregine turuškandar sotsial-demokrat partijazьnda turьp volvos dep sotsial-demokrat partijanьn cьgargan çøvi šak munьn kereginde volgonьnda kizi kajkaar neme çok.

Çanьs ta ol emes. Ol ok øjde sotsial-demokratar MOPR—kommunistardьn organizatsijazь, ol akcaь „Moskvadan alyp çat“, iškemcilerdin akcazьn uurdap turь, onon do øskø tøgyn taap, MOPR-ga udьrlazar acьk kampanija øtkyrdi. Bu ok øjde sotsial-demokrattardьn pecattardь „fond Matteottini“ zadacazьn elvedip çajarьna tartьp algan.

„Fond Matteottini“ vaštarkь propagandizь volьp, aldьndagьda menševikterdin liderь volgon attu-çuulu Tseretelli dep kizi voldь. Kacan ol skandinavskij oroondorgo propaganda išk øtkyrip vararda, ol çanьs la: „fond Matteotti“ Rossijadagь kol-kyçi le çatkandardь kommunistar kolьna ajьp alarь ucьn turьzar çepsel volor ucurlu dep, sagьštь çajarga ki-ceanip turgan.

1927 çьlda oktjabr ajda II-ci internatsional „fond Matteotti“ azьra „demokratijazь çok“ vastra oroondordo politiceskij kerek ucьn tyrmeletkenderdin çadьn çyrymin, šindep kørørine 40 kiziden komissija tözøp ijgen. Bu komissijanьn cьgarьp turgan vjuleteninin vьštarkь la nomerьna çart køryndi.

Moskvada menševikterdin sojuz vjurozьnьn çargьzь ødør tuzьnda (1931 mart ajda) Vandervel'de interventsija (šok kьlьktar) ederine kozo veletenip turьškandep çarь aldьna çartalğan liderler menševikter Dan la vaza Abramovic gran arь çanьna kacьp vararda, onь korьp alarьna mart ajdьn 27 kyninde 1931 çьlda „Pepl'ge vicigen: „Bis vileribis temdekter ajtsa, II-ci internatsional „fond Matteotti“ azьra demokratijazь çok çerlerde sotsialistardь takьp turь, olor bu kerekti politiceskij kerek ucьn tyrmeletkenderdin çadьn çyrymin çenilterine, diktaturaga udьrlazьp, tartьzьp turgaan sotsialist partijazьna volьš çetirerine kerekter turь dep vicigen“. Anajdarda Vandervel'de „fond Matteotti“ vreditelderge le kontr-revoljutsionerlerge ylep turganьn acьk ajdьp turь, Sovet sojuzta deze ondьj akcaь tartьzuu tuzьnda ølgøn kьjnatkandarga vererine veletegen. Bu kerekti vreditelder menševikterdin vaščьzь Dan la vaza Abramovic vojlorь da çazьvaj turьlar. Maj ajdьn 5 kyninde 1931 çьlda Berlindedep Sovet sojuzka udurlazar miting tuzьnda mitingada çuulğan alvatьga menševikter vojьnьn kontrevoljutsionnьj izin øtkyrerine akcaь „fond Matteottan“ alyp turgan dep kuucьndagan. Menševikter Dannьn ajdьp turganь la volzo, ol fondton 200000 (mun) salkovoj akca ølgandar. Dannьn ajtkan søzin kalğancь ucьnda Vandervel'de vaza çartьna cьgara ajdьp verdi.

Sotsial—demokratar MOPR-ga udurlazar çanь išti Germanija vaškarruu Gitlerdin kolьna kirer tuzьnda vaštagan. Germanijanьn sotsial—demokratarь vaškarruudь Gitler kolьna vererge veletep alala, çanьs la oo volьškandep emes, çø kanca la var kyçi le fašist terroгьnьn rezimin tudьp

turaryna cenezip turgan. Alvatъ çonnъ aldъna vu kerekti çazьtьp alar-
dъn kereginde sotsial—demokrat partijanъn vaşьlarъ çanъ ep-syme taap
aldьlar. Bis vileribis MOPR øskø revoljutsionnyj organizatsijalardъn takьp
volьzьp turganъ aajьnca Germanijada ak terrorgo udьrlazar kampanija-
nъ vastra telekej ystinde elvedip, øtkyrip politiceskij kerek usьn tyrme-
letkenderge, politiceskij kerek usьn øskø talada kacьp çyrgenderge le
onъn vilezine akca la, neme le vaza politiceskij volьş çetirip turdъ. II-ci
internatsional „fond Matteottъn“ maanьzъ la vojьnyj kampanijazьn tøzø-
di, onъn vydyrip turgan izi volzo, germanijanъn proletariatarъ la øskø ta-
lalarda sotsial-demokratat artozьnda çanъs tildy voloryna arşamьk ede-
ge alvadanьp turganъ volьp çat. Belgijanъn, Pol'şanъn, Şvejsarijanъn vaza
Cexo-Slovaktъn sotsial-demokrat partijazь vu çanъ „fond Matteottъn“ kam-
panijazьna tuzalu, aңly kьsьru vicik cьgardь.

II-ci internatsionaldъn temdekter turganъ aajьnca materialnyj vazazь
reformist profsojuztarъ cьkanъn da kijninde çaan da volzo, ol internatsi-
onaldъn çanъ la vaştalğan nemezi volьp turь, ol faşistar kolyña kьjna-
dьp ølgøndørgø volьş edip emeş te akca çuup volvodь. Olordъn uguzuu,
kьsьruuzь elvek te ødyp turgan volzo, çe olor politiceskij kerek usьn tyr-
me'etkenderge, øskø talada kacьp çyrgen kanca çys muң uluska vir de
volьş vervegen. Anajdarda munda çart „fond Matteottъ“ II-ci internatsi-
onaldъn vaşьlarъ partijnyj kereke tøzøgøndø, çe ak terrordъn kolyña
øtyrtip kьjnatkandarga volьş edip vererine tøzøgen emes.

Bu çuukta anglijanъn lejborist partijazь MOPR-ga udьrlazьp cьka-
vьn, vaza temdekter salarga kerek volor. Lejboristardъn cьgargan çaan
tavьstu „imperializmъn sistemazь kynniç cogьndьj“ dep viciginde britan
emperialistarъnyj agenteri çyzin çuyp tøgyn, vaza kьrmak søs azьra işmek-
pilerdi MOPR-ga udьrlaştьrарьna kyçyrenip turь, olor „MOPR III-ci in-
şanatsionaldъn vølygi“ dep tøgyndep turьlar. Ol viciktiң usьnda lejborist
c rtijanъn clenderi MOPR-ga clen volьp, ogo kandьj da volьş çetirves
curlu dep vicip çat.

MOPR-ң KRESTJANDAR ORTOZьNDAGь IZI

MOPR seksijalarъ krestjandar ortozyна işteer çaan argazь var volьp
turь. Agrarnyjda oroondordo MOPR organizatsijazьnyj toozьnda ol ondьj
çaan arga var da volzo, çe ol var volьp turgan arganъ çetkil çakşь tu-
zalanargа kerek te volzo, onъ çetkil çakşь tuzalanьp turь dep ajdarga ke-
lišpes. Bu kerektiң artьp turgan temdeky kerekteri mundьj kerekterden
bildiret: ak terrordъn øtyrip, kьjnar turgan la vaza krestjandardь istep
turgan temdekterdi uzatpaj çetkil kycindy edip, tuzalanьp turganъ çok (anca-
dala vu kerek kalgancь cьsdarda çurt-xozjajstvodo krizis volьp turganъ aajьn-
ca krestjandar ortozynda kapitalistar la øøndy, vaza tartьstu volьp turgan
kerekterdi tuzalanvaj çat), deremnedegi le gorodtogь MOPR jacejkalаръ
ortozynda тып vek kolvoozьndu volory çok volьp turganъ MOPR-ң sek-
tsija organdarъnyj vaşkaru izine krestjandardan cьgartьlu ulustar as turь-
zьp turganъ volьp çat). Çarьm kolonijalu oroondordo—temdekter ajtsa,

latınyñ Amerikazında—MOPR organizatsijalary deremnede işteer işte
çañdañ la vaştar turylar.

Krestjandar kereginde voınyñ aldında turgan kereklerin, voınyñ
öjinde cınyk vilip algan bir kezek seksijalar syrekej çaan çenyler çenip
aldy. Ondy seksijalarga ozo vaştar pol'sanyñ la volgardyñ MOPR sek-
tsijalary dep ajdarga kelizer. Bu seksijalar deremnedegi krestjandar, an-
cadala ak terrordyñ tınyr turgan vaška uktu alvaty ortozna agitatsion-
nyj la—propaganda işti tınytkanyñ şlytuunda, voınyñ organizatsijazyñ
krestjandar ortoznda bir kanca tınydyr, clenderdiñ toozny köptetken,
ogo ulaj MOPR-ñ ötkyrip turgan kampanijazyña vaza tartyp algan. İspa-
niyanıñ MOPR seksijazy kalgancy çyldarda kandy terrorgo udyrlazyr,
tyñ çaan işteer ötkyrdi, kandy terror pomeşcikter le vaza avystarga udyr-
laşkan krestjandardy kyjnar, öltyrir turatandar.

MOPR-ñ ancadala „Villa don Fadrika“ (İspanijada) kandy sogşy tu-
zynda ölyrtip kyjnatkan krestjandarga volşy çetirer kereginde industrial-
nyj işmekciler ortozna ölyrtgen kampanijazy syrekej çaramyktu volşy
çylgyr ötti. Çiirmeden artyk ölyrtken, vaza arestovat etirgen krestjandar-
dyñ valdaryñ, Madridtyñ işmekcileri azyrap, çaanadyr, öskyrir, alaryña
aldylar. Çe andy da volzo, ispaniyanıñ nekörlöri ondı çaramyktu kerek-
ñ organizatsionnyj çanyñañ vekter albagandar, ispanija seksijazynda tur-
gan krestjandar la çurt-xozjajstvo işmekcilerinin protsenty srañaj çedikpes-
volşy, artyp turşy.

Politiceskij kerek usyn tyrmeletkenderge volşy çuuryña elvek, çajyla
bergen kever, ol natura-la neme çuury volşy çat. Temdekter ajtsa: Kyn
vadşy Ukrainada deremneler kandy bir tyrmede politiceskij kerek usyn
oturgandarga aj toozna natura-la neme çuup turdylar (aş öskö-dö neme).
Ol ok çerde „morıdyñ canagy“ dep neme etkelip turdylar, deremne
toozna çyrip, çuup al gan produktalaryñ organizovonnyj tyrme çaar
atkaryp çat, ogo ulaj krestjandar ol produktanyñ tartar attardy seilizip
(oceredter), bergiler turylar, Vaza onojdo ok Pol'sada „Morıdyñ ady-la
sockonyñ, valazy vaza taka azyrap turgan praktika kever vaza var. Bu
kereke ulaj krestjandar voınyñ ajdaş çatkan krestjandary tyrmede
ötyrgan volzo, ogo ömölözip çer işteer turdylar.

Krestjan ortozna işteer iş-le vaza gorodto-lo deremnede çatkan kol-
kyci-le çatkandardyñ çanyñ frontny tınydar kereginde gorodtyñ MOPR
jacejkalary deremnedegi jacejkalarga şef vology, deremnelerdiñ jacejkalary
politiceskij kerek usyn tyrmeletkenderge şef volgony syrekej çaramyktu,
çaan ucurlu neme volşy turşy.

Kolonijalardagy-la çarym kolonijalardagy oroondor- dy ak terror-lo MOPR-ñ zadacazy

Kapitalizmnıñ cesekter, özyr turary usyna çedip kelgeni Kydatta
işmekci—krestjannyñ sovttıñ kzyly ceryziniñ revoljutsijaga aktivnyj tartı-
zyr turganyñ, onca agy özyr turganyñ, metropolij çanyñañ kiziniñ kycin-
çiri tam özyr turganyñ, vastra kolonijalarda, çarym kolonijalarda revoljut-

sionnyj tartъzuu tam-la  zip, çaanap turъ.  aњъ-la kajralъ  ok tartъzar ep arga-la, kanajda vu  uukta Indokitajda-la vaza Manzcurijada Indonezijede gollandijanъn talaj-la  yrer ceryzi tyjmegeeninen vis k rg nibis, imperijalistar  aњъ-la ondj ep arga-la birde ondo, birde munda  gъp turgan revolyutsionnyj tyjmeen  alvъstarъn kezek  jg  arajdan-la toktodъp turъ.

MOPR-ga vu oroondodo išteerge  aan iř tabvъp turъ „MOPR kolonijalarda  arъm kolonijalarda kъjъnaњ usъna  etire ajrъlp alarъna tartъzъp turgan alvatъnyњ  aan kycini volor ucurlu“ (MOPR-n vařtapkъ vastra telekej kongrezi) Kongress kolonijalarda  arъm kolonijalarda alvatъnyњ MOPR voђna tartъp alarъn bir kanca tъntkъn dep temdektegen.

Ancadala  aan  enylerdi MOPR Kъdatta, vaza  arъmdaj Juznyj Afrikada, vaza Latъnyњ Amerikazъnda  enip aldъ. Bir kanca massovyj kampanijalar  tkyrgen (Indijada mirutъn tyrmezinde atъrgandardъ vozodъp alarъ usъn tartъřkan. Kъdatta Rueggovtordъ vozodъp algan, Kanton kommunazъnyњ  yldъk vajramъn vastra telekej ystinde MOPR-n vajramъ edip vajramdaganyњ onon-do  sk )  e vu  enyler  aan  eny dep ajdarga kelisъpes. Kongress kezik oroondordo iřti tъntъsъn dep  akъlta bergen (Kъdatta, Indijada, Latъnyњ Amerikazъnda Juznyj Amerikada onon-do  sk   erlerde) vaza Anglijanyњ, SASS-n Frantsijanyњ, Belgijanyњ, Portugalijanyњ, Gollandijanyњ, Ispanijanyњ vaza Italijanyњ MOPR seksijalarъna voђnyњ karъndař volgon kolonijalarda  arъm kolonijalarda seksijalarga volъř  etirzin dep  akъlta bergen.

MOPR ancadala kol-kyci-le  atkan negr alvatъnyњ a aagъp turъ. MOPR negr alvatъnyњ ugъ—s egi vařka natsionalnyj alvatъ dep kъjnadъp turganyњn  artap turъ. MOPR negr alvatъnyњ kizi  davas kъjъn-la kъjnap turarъna, ak terrorgo, Linca dep  argъga, ugъ—s egi vařka alvatъ dep k rv j turarъna udъrlařkanъn řlytuunda ak— yzindy kol kyci-le  atkandar-ga negr alvatъzъnyњn vytrej turarъn bir kanca  ogoltъp keldi. MOPR ispolkomъnda negrlerdі volygin t z g nile vaza negrlerdіn profsojuzъnyњ vastra telekej komitedine nař volъp turganyњnyњ řlytuunda MOPR Juznyj Amerikada vaza negrler  urtagar  sk -d  oroondordo voђnyњn organiza-tsijazъn elbedip, til alъzarъn bir kanca elbedip aldъ.

Kapitalis oroondorъnda MOPR-n massovoj izinen keveri-le ep-argazъ

MOPR-n massovyj iřti ötkyrip turgan keveri, ak terror kolъnaњ  g nd r-l  kъjnatkandar-ga volъř çetirer edip turguskandar, onъn kanca  ys muњ million alvatъ kandъj bir kerek volgondo, onъ çaratpaj turъp  ga kampanija  tkyreri volotonъn  art k rynip turъ. MOPR-n vastran telekej kongrezi vu zadacanyњn bir t s zadaca edip munajda temdektegen:

„... Burzuazijanъn klassovyj  argъ—řlyzъnyњ-la ak terrordъn kerekti kuurmaktap turarъ-la tartъzъp, natsional alvatъ-la kъjnadъp turgan klass alvatъnyњn onon ajrъlarga turgan tyjmeenderine voluzar, burzujlar  argъ—řlyzъ-la ak terrordon  lyrtip kъjnatkandar-la volъř  etirerin, olordъ korъp alarъnavastra telekejdіn kol kyci-le  at-

kandarın ködyreri, temdekter ajtsa, kandyj bir revoljutsionnyj ulustь ɵlyrtpeske, emeze arestovat etirveske uđrlazarь, tegin  argьlardьn-la baza crezvьsajnyj tribunaldardьn katular  argьlagan prigovorlorьn  aratpaj uđrlazarь, revoljutsionnyj baza natsional—revoljutsionnyj gazetterdi sьgaripaj turarь-la tartьzarь, orgainzatsijalardь-la baza sovranijalrdь toktodorь-la tartьzarь, ɵskɵ talanьn revoljutsionerlerin kapitalist oroondorьna  ocyrip turarьna, tyrmedegi oturgandardь katular turgan rezimi-le, baza onojdo ɵk fařistar vanditarь-la baza oo  yzindeř organizatsijalarga uđrlazarьn tɵzɵp alar.“

Massovьj kampanijanьn jide—kyci  aan ucurlu volьp turganьn Skotsvorodo (SASS) ak valdarьdь (kьstardь) albadagan dep kuurmaktap burulagan 9 negr  ař ɵskyrimdi elektriceskij oturguřka oturgzьp ɵlyrer edip  argьlaganьna  jryp alganьna  ildirdi.  anьs-la kanca toolu ɵndor million alvatьnьn  aratpaj turganь vastra telekej ystine  ajьla vergen řьltuunda, ol  ař ɵskyrimdi ɵlyrtpej artьyp algan. Bu  ař ɵskyrimderdi  jryp alar kereginde tartьzu emdi-de bir-de emeř yzyktelvej ɵdyp  at.

Kalgancь ɵjde MOPR Germanijada fařistardьn kycyrker turarь-la çartap alarь-la ak terror kolьnan ɵlyrtip kьjnatkandarga volьř çetirer vastra telekejdi kampanijazьn elvedip, ɵkyrip turь. Ancadala germanijanьn sektsijazь vastra telekej ystine fařistardьn ortodogь yjedegi-le demokrat intelligenterinin ep—argazь aajьnca iřmekciler-le  enizip turganь kereginde materialdar baza dokumenter  uup vicigen. Bu materialdar-la dokumenterdin  arьmьzь adь suu sьkan „Karamьk kniga“ dep vicike salьngan, vц vicikte fařistar  yzi kandyj volьp turganьn, oncozьn vojь kɵryzip  at. Bu knigeni fařistar kereginde kuucьn ɵkyrer tuzunda elbede tuzalanar kerek. Kalgancь 7  ьldьn turkuunьna MOPR telekejde alvatь ortozьnda 138 kampanijalardь ɵkyrgen, kezik talalarda deze 729 kampanija ɵkyrgen.

Massovьj kampanijarь ɵkyrerinin-le baza massovoj iřti ɵkyrerinin bir tɵs ep-argazь ol MOPR-n revoljutsionnyj mɵrɵji volьp  at. MOPR-n vastra telekej kongrezi terror kolьnan ɵlyrtip kьjnatkandarga çetirer volьř kereginde vojьnьn rezoljutsijazьnda vastra telekej ystini  evoljutsionnyj mɵrɵjinin ep argazьn  anьs-la internatsionalnyj taskadu kereginde tuzalanar emes,  e vastra MOPR-n izin  arandьyp tьndarьna tuzalanar ucuru dep temdektegen. Mopr izine mɵrɵjlɵřkɵni  aan tuza volotonь oncovьska  art, anajdarda onьn ucurn munda  artap ajdarga-da keregi  ok volьp turь. MOPR sektsijalarь, orgainzatsijalarь baza gruppalar ortozьnda mɵrɵjdi elbetkeni, vojьnьn iřtegen izinin  ozoktorьn alyřkanь, delegatsijalar vojь, vojьna iijřkeni, vojь vojьnьn mojnьna alyngan kerekterdi kanajda vudyrip turganьn, cenezip, kɵryzip turganь—ol MOPR organizatsijazьnьn kynne   kunge iřteer izinin ajalgazь volьp turar ucurlu. Onojdo—iřteer ep syme onь sanaamьr tuzalanar volzo,  uundarda mendeř  uulgan  uundarda, klublarda onon-do ɵskɵ çerlerde, ancadala tujuk-la iřteer turgan sektsijalarda agifatsionnyj iř ɵkyrerine e   artьk arga volьp turь.

Terrorgo uđrlazar kereginde ɵkyrip turgan demonstratsija la mitingtar

ol agitatsija ederiniñ bir çuucy, vaza vudymdy ep—argazy volyp çat. Bu kerekti ötkylerine çakşy tñçda açyktanyp, veletenip alarga kerek. SASS seksijazy Skottsvorodo Patterson dep tyrmede kñnadyp turgan bir nekördi çargylagan prigovor cýgarda-la ol-lo tarj, politsija kekenip-te turgan volzo, vaşingfongo varar rohod tözögen, ogo kanca mun kol-kyci-le çatkandar turuşt. Ispaniyanñ seksijazy Bal'vao-lo vaza Sevil'inin orom-na demonstratsija tözördö, onñ şyltuunda politceskij kerek ucyn tyrmeletkenderdi vozodyp ijdı. Belgijanñ seksijazy politsijanñ terror kekenip, vozotpoj do turgan volzo, gornjaktar tyjmer turar tuzñda massovyj demonstratsijalar ötkyrdi. Demonstratsija ak terror tñçp-ta turgan oroondordo tözölip tur. MOPR Kubada kanca, kanca demonostratsijalar ötkyrgen, çe andyjda volzo, demostratsijada turgandar kanajyp, kanajyp olordö arestovat etse, olordö katulaar, öltyrergen-de maat çok dep sezinipturduklar. Kbdatta, Balkandarda, Italijada, Pol'sada, Latynñ Amerikaznda MOPR seksijalary tyrmelerdiñ-le sudtardñ aldña politceskij kerek ucun ötyrgandardö vozotsyn dep nekeltely massovyj demonstratsijalary ötkyrdiler.

Kandyj bir çargy, emeze arest tuzñda on çaratpaj turganñ ajdnarga diplomat cýgartylu kizizine, emeze vaşkaru ucuzdenijeze **delegatsija ijerin**, vaza elbege tuzalanyp tur. Delegatsijanñ MOPR-ñ көр çok çuulgan çuundarynda, konferentsijalarynda, miltingtarda, emeze demonstratsijalarda tudylp çat. Skottsvorodo çargladyp turgandardö ajyp alary ucyn turuzar kampanija tuzñda vastra talalardan, yj ulustan, ook valdardan, çaş öskyrimnen, intelligenterden, revoljutsionno—politceskij, profsojuztardan, kudaj çañna vudyp turgandardan, filantropiceskij-le pat-sifistskij organizatsijalardan SASS-ñ konsulna kanca çys mun delegatsija kelip, bir-de buruz çogña çargylap, oturgyzyr salgan çaş ösk yrimderdi turguzala vozotsyn dep, nekeltö volyp turgan.

Ak terroiddñ kolbnañ ölgөн revoljutsioner ulustñ söegin çuugan on ol kerekti çaratpaj turgan demonstratsija edip ajlandyryp alaryna syrekej çaramyktu volyp tur. Kacan italiyanñ tyrmesinde kommunistardñ deputady Losardo ölerde, onñ söegin Sitsilijaga ekelgender. Anajdarda ondog MOPR-ñ seksijazy onñ söegin çuur tuzñda syrekej çaan demonstratsija edip, ajlandyryp ijgen, ogo deze vastra çoktu çatkan çur alvat turuşt. Demonstratsija vastra politceskij kerek ucyn tyrmeletkenderdi vozotsyn dep lozung-la ötkөн.

Agitatsija ederinde politceskij kereke kirgeu ulustñ tñ katulap turgana, ady çuu cýkan bir kezek politsejskijlerdi, çargyçylardy, tyrmede oturgan ulustñ көрүп тураачылары onon-do ösközün kara alban-la nekegeni (vojkotogony) vaza koomoj emes arga volyp tur. Çaan emes demonstratsija onojdo kara alban-la albadap turgan kiziniñ çatkan çeriniñ çañna ondyj kara alban nekeltö etkende, ook saduçylar olorgo tovarñ satpaj tura bereri onon-do ösközi var.

Agitatsionnyj işke işmecilerdiñ көрүмçily çargyzyr etkende vaza çaan ucurlu neme volyp tur. N'ju-Jorkto MOPR Skottsvorodo çargylatkandardñ keregin көрөг ојыңсык (intsenirovka) çargy tözögen. Bu çargy tuzñda ol çaş öskyrimderdi burulap alar kereginde olordñ kuurmaktar

edip algan „kerekteri“ tögyn volgonьn onco çartap, usьnda ol çaş öskyrim-
di vuruu çok edip aktaja, olordьn ordьna burzujlardьn töginci, kuurmakьsь
çargь şьluuzьn burular prigovor cьgardьlar. Çe cьn-da işmekcilerdin çar-
gьzь volьp turganь var, işmekciler vojlorgьnьn ortozьnan delegatsija cьga-
tьp, onь burular turganьn, çaratraj turganьn, көrgyzerge çargь aldьna
varьp-ta turganь var. Çe, ondьj ep arganь çargь edip turgan turanьn
çanьna alvatьnь çuup alala, onь azьra ötkyrip çat.

Kol salarьn çuujtan (petitsija) ep-arganь syrekej elvede tuzalanьp
turь. MOPR politiceskij kerek usьn tyrmeletken kizini vozotsь dep vicig-
gen vicike kanca çys muң kol saldьtьp alala, onь vaşkaruuga, emeze çar-
gьnьn voььna ekelip verer. Kanadada MOPR seksijazь petitsijanьn aldьna
şьlga tyrmee oturar edip çargьlatkan kanadаньn kompartijazьnьn polit-
vjuo clenderin vozotsьn dep 200 000 kol saldьtьp çuup algan. Vengrijada
sraңaj tujuka-da iştep turgan volzo, öltyrer edip çargьlagan Şalaj la vaza
Fjursta dep eki kommunistь vozotsьn dep petitsijanьn aldьna 10.000 kol
çuup algan (ekilezin 1932 çьlda öltyrir salgandar).

Çargьnь çaratraj turgan vicikterdi, vaza agitatsija ötkyrerinin ep-
arga toozьna көzorgьn ajdarga kerek. Skottsvorodogь çaş öskyrimnin keregi-
ne ulaj ştatьn gubernatorь Alavam (vaştapкь çargьnьn şьluu ondo ötkön)
60 000-ң azьra çargьnь çaratraj turgan vicikter algan.

Proklamatsijalar, çuruktar, çartap vicigen vicikter, stenege kadagan
vicikter tujuka-da, acьk-ta iştep turgan MOPR seksijalarьna agitatsija ötky-
rerine aldьnan turacener salgan sraңaj kerekty cleni çajьm çepseli vo-
lьp, vaza ondьj ok çakşь ruza veret çepsel volьp turь.

Tyrmede oturgandardьn çadьn çyrymin, olordь kanajda cener, ter-
rorlop turgan onon-do ösközin çuragan çuruktar, tyry çuruktar—agitatsija
ötkyrerinin sraңaj elber kalgan çepseli volьp turь.

Kozondoor, „çyzyn çuup curanalar, vaza teatrda oььndar ötkyrgeni
çaңьs-la agitatsijaga çaramьktu ep-arga volor emes. çe ak terror kolьnan
kьjnadьp ölyrtkenderge volьş ederine akca çөөzө çuup alarьna MOPR
seksijazьna volьş eder ep-arga volьp çat. Agitatsija ötkyrerine çetkil
vajьm var volьp turgan çepselderdi seksijanьn organizatsionnьj çanьnan
tьңьdarьna tuzalanьp turganь sraңaj ujan. MOPR voььna tartьp alьp tur-
ganьnan öskө, çon alvatь ortozьnda organizatsionnьj til alьzar kerek-le
vaza tuzalanьp turь. SASS-ta MOPR Skottsvoronьn keregine ulaj kanca
çys muң negrlerdі but vazьna turguzьp aldь. Oo ulaj seksijanьn vojlorgь-
nьn clenderi ortozьnda toozь bir muң araj-la çedip turgan. Kanadada,
Frantsijada, Belgijada, Ispanljada, MOPR kanca ondor muң alvatьnь po-
liticeskij kerek usьn tyrmeletkenderdi vozotsьn dep amnistija cьgararьna
kөdyrip cьktь. Çe andьjda volzo, bu oroondordogь seksijalar vojlorgьnьn
clenderinin toozьn tьң көptөdip volvoj turdьlar. Agitatsija çanьdan clen-
dertaap alarьna eң artьk çepseli volьp, Skottsvorodo burulatкandardь
ajtьp alarьna kanajda tartьşkan, vaza ondьj ok temdeker көrgyzip turь.
Evropadagь bir kezek oroondorgo Skottsvorodo çargьladьp turgan eki
öskyrimnin enezi Ada Rajt agitatsija ötkyrir çyrer tuzьnda mitingelerde,
çuundarda MOPR-ga 6.000 artьgьnca çañь clender çuup algan.

Асык иштейри усып тартызу

Классовыј революционныј организација волеп, фашистар-ла база буржуазияныј ла фашистарыныј террорны активны удырлазыр турган керегинде МОПР-ды буржуазия суувеј турь. Ак террорды коомдолыр тургань өзур турганьна улай туйука иштейрине сектсijаларды тоозь база өзур турь. 1933 сыл багалар тузьнда МОПР ң асык иштейр турган сектсijаларь 23, җарым җазьту иштейр тургань 7, сраңай җазьту иштейр тургань 40 җетти.

Сектсija канса-ла җон албаты-ла колбоозьнду волзо, канса-ла кирези агитационно--массовыј taskаду база организационныј ишти кол кыци-ле җаткандар ортозына елведип тынтыса, МОПР сектсijаларьна асык иштейри усып тартызарьна, асык җензер иштиң ер-аргазы бар волеп турар. Җе опызы кандь-ла ороондордогь организациjалар политсijага састьыр аларьна веле-тенир алзып деп, емезе туйука җазьту иштейрине кирзин деп айдьр тургань емес, җе кандь-ла җузин иштиң ер аргазып асык-та җазьту-да билзин, кандь-да кереке азындыра велеп турзып, волеп састьыр саларьна вербезин, җазьтуда асык та иштейр иштиң кеверин ер-аргазып сокьмдар билер волзып, өскө талалардагы МОПР сектсijаларьнаң некер турган неkelте емдиги өйдөги иш аажьнса онды. Җазьту емес ер-аргань тuzаланарь керегинде ак террор тоозь көр-тө волзо, ого улай организациjанып турвазып деп вөктөр-тө салган волзо, Италияны, Пол'шаны, Кыдаты, Югославияны, Румынияны, Японияны, өскө-дө ороондордо МОПР изини практкаларь бар волеп җат.

Аңадала кандь-ла аажлу волгозып, недөң коруланар кerek, ол җон албатыдан узилбези, организациjанып цикке ецидип, җазьту крузок аянду волеп калвазындөп кичеенер кerek, онды волзо, ого кезек ле. нөкөрлөр киризип турар.

Politieskij kerek усып өскө талага касыр җырген-дерге җажьм җырим җырери усып тартызу

Ак террор волепны канса ла җузини ле курсыр келгенине улай өскө капиталист талаларьнаң ла, емезе SSR Союзтан җажьм җырим таар аларьна политическij кerek усып келгилер туратаны көптөр сыкты. Буржуазиялар Улу Франсуз революциjазьнаң вери волепны законьнда политическij кerek усып касыр келгелер җажьм җыретеп учурь бар деп, җарлап та турган волзо, җе ол аажьнса революционер улуска vastia капиталист ороондорьнда кандь-ла өйлөрдө таавьнса җажьм җырим җок волорьна җетти. МОПР сектсijаларьна политическij кerek усып касыр җыргендерге җаңьс ла җажьм җырери усып емес, җе кандь-ла ороондө касыр келген улусть ол ок җерине кайра җандьыр турарь ла тың тартызарга кerek волгон, емди де тартызыр җат. Германияны, Италияны, Пол'шаны, Румынияны, Югославияны өскө дө ороондордың җаргысыларь политическij кerek усып касыр келгелерди ол ок palactардың колына тудьр верер практиказып билетеп. Бир кезек буржуазны ороондордың ваҗкарчуларь (темдектер ајтса, вальтика җуугьың ороондорь) волеп волепны каккан революционер улусть тудьзыр, җерлы җерине тавьштырар едип, ермек

tezip alğanь var. Kazь la җылдарда politiceskij kerek usьn kasьp җyrgender, men җetkerdeң korulanar turьm dep sananatan oroondor sranaj astaj berdi.

Politieseskij kerek usьn kasьp җyrgender җaньs la җajьm җyrer emes, җe җatkan alvatьzьna tyңej pravalu җyrer sok җaньs oroон җurt—ol SSR Sojuzь volьp җat. Bistiң oroondo politiceskij kerek usьn kapitalist talalartьnan kasьp kelgender kanajda җyrer pravazьn konstitutsija zakondo aньlu punkta ajдыp salgan.

SSR Sojuz MOPR organizatsijazьnьn aldьnda turgan zadacazь kandьj deze, politiceskij kerek usьn kasьp kelgenderge җaнь kerekterdi tanьp alartьna volьzarь, kandьj la kerekty uyredylerdi vilip alartьna volьzarь, politiceskij kerek usьn kasьp kelgender ortozьna politika—taskadu iшти тьньдыp, bu нөкөрлөрдөң тың tazьkan, sotsializm җazalьna cek turьzar kizi edip alartь volьp җat.

MOPR SSR Sojuzть korьp alar kereginde tartьzьp turganь

Kalьn җurtagь kol kyци-le җatkandardьn aldьna SSR Sojuzть imperialistар җuularga veletenip turganьn җartар, көргyzip vereri җaньnan MOPR-н aldьnda turgan keregi syrekej җaan ucurlu volьp turь. SSR Sojuz—vastra telekej proletariadьnьn mergencil brigadazь volьp, vastra telekej ystiniң işmekcilerin ajдыp alar җolьn көргyzip turь.

Agitatsionno-massovoj iştin vastra keberleri le ep-argazь (onьn көp җaньn munaң өтө vicigenibis) kapitalis oroondorьnda kolonijalarda MOPR seksijalarь kol kyци-le җatkandardь SSR Sojuzть җuularga turganьna uдыrlazartьna tartьp turь. Kapitalizmga kьjnadyr turgan vastra alvatьnь kapitalistarga, faşistarga, kapitalizmньn kьjnap turganьna uдыrlaştьrар җaньs frontko biriktireri, sovettiң sotsialis oroоньn korular alartь, MOPR-la kazь la MOPR cleniniң aldьnda turgan zadacazь onдыj.

SSR Sojuzтьn işmekci klass vastra kol kyци-le җatkandarь voьnьn revoljutsijazьn, sotsializm җazalьnda җeңip algan җenylerin vastra telekej ystinde proletar revoljutsijazьnьn vөlygi edip, voьnьn җaньnan onojdo көrip turь.

Iшти җaньs la onojdo iştegeni—karьndaştьj volьp internatsionalньj җaньnan kolвоozьndu volorьn тыңdatьna—SSR Sojuzta kazь la MOPR jacejkazьnьn izin onojdo turguzьp alarga kerek. Munda җaньs la kalьratkьş agitatsijaga tokьnavaj, kazь la җeңip algan җenylerge uur kerekterdi, sotsializm җazalьnьn җenylerin өskө talalardagь нөкөрлөргө, vastra telekej ystiniң mergencil brigadazь volьp—SSR Sojuzтьn işmekci klass voьnьn aldьnda turgan keregin vudyrip turь, moprдың clenderi volьp sotsializm җurt tudartь usьn җeңizip turganьn, kanajda olor sovettiң natsionalньj politikazьn өtkyreri usьn volьzьp turganьn көргyzip vererge kerek.

Proizvodstvodo eң ozocьl, mergencil vөlorь kazь la MOPR cleniniң aldьnda turgan vaştarkь zadacazь onдыj. Ekinci zadacazь—MOPR moj-

льпа алынган gosudarstvоньң берген җакытларьн војьньң өјиндө mergen
vydyrip salary (MOPR-ң gektar aзып salьp, onь җуурь, zajem tarkadary,
util sy'e җуурь onon do өskө). Усунци zadacazь—kapitalist terrorьnan
кьjnadyр өлгөн тырмеletkenderge volьш төзөөри, өskө talalardagь пөкөр-
лөрлө узик җогьна til алызарь, ulam vazьna olordon MOPR jacejkaзыньң
изи кандьj volьp турганьн uгарь, predprijatijalar—zavodtor, kolxoztor,
školdor onon do өskө organizatsijalar kanajda iştep турганьн uгар. Bir җа-
ньnan кууцьндар, dokladtar, еңирler өtkyргени азыра војьньң predprijatija
kollektivь la školdor, kolxoztor gran arь җаньnda işmekci klass la kol ky-
ei-le җаткан krestjandar kanajda kyrezip турганьн билizip турар. Anajdarda
kazь la MOPR-ң organizatsijalarь, kazь la clenderi SSR Sojuzтьң kizizi volьp
војьньң keregin vydirgenine ulaj sotsialist җазальна kirizip te турган volь-
zo, војьньң mojьна ystine kataj MOPR iziniң kereginе zadacazьna kiri-
zer işter, vaza mojьна алыьp җат. SSR Sojuzтьң kol kyци-le җаткандарь-
нь la kapitalist oroondordьң kol kyци-le җаткандарьн, сьн la proletardьң
internatsionalньj keregi aajьnca taskadary MOPR iziniң testy izi ol vo-
льp җат.

Kontrolньj suraktar

1. MOPR degeni ne?
2. MOPR-ң aldьnda турган төs zadacazь кандьj?
3. Ak terror kольнаң еltyrtip кьjnatkandarga MOPR, кандьj во-
льш җetirip җат?
4. „Fond Matteotti“ degeni ne, neniң usьn s-d MOPR-ga udurla-
зыр турь?
5. Neniң usьn SSRS-ң MOPR organizatsijazь sotsialist җазальна ak-
tivньj turuzьp турь?
6. җуудаң korulanar kereginde MOPR-ң aldьnda турган keregi кандьj?

Ответственный редактор Аргоков И. Н.

Технический редактор Абышкин М. М.

Сдано в производство 10/XII—1934 г.

Подписано к печати 2/II—1935 г.

Печатных знаков в 1 п. л. 53728.

Формат бумаги 62x94^{1/16}

Наряд № 1200.

Тираж 1000 экз.

Объем 2 п. л.

Облито № 1150.

г. Ойрот-Тура, типография им. Клары Цеткин, филиал ОГИЗ-а.

Ваазь 40 акса
Цена 40 коп.

По заказу облкомитета
МОПР

На Ойротском языке

Международное положение и задачи МОПР

Переводчики: Сыркашев И. А. и Эдоков И. И.